

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«МОВНА ПІДГОТОВКА»
(УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА)

(для іноземних студентів I курсу денної і заочної форм навчання усіх спеціальностей)

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2019

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Мовна підготовка» (українська мова як іноземна) (для іноземних студентів 1 курсу денної і заочної форм навчання усіх спеціальностей) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. А. М. Приходько. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 69 с.

Укладач канд. пед. наук А. М. Приходько

Рецензент

Н. С. Моргунова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри мовної підготовки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Рекомендовано кафедрою мовної підготовки, педагогіки та психології, протокол № 10 від 13 червня 2019 року

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи «Мовна підготовка» (українська мова як іноземна) призначено для іноземних студентів усіх спеціальностей підготовки бакалавра, що закінчили підготовчий факультет.

Основна мета – сформувати у студентів систему спеціальних знань щодо мови країни навчання (української), навички застосування засвоєних знань в умовах навчально-професійної діяльності на основних факультетах та спілкування у суспільно-політичній та соціокультурній сферах.

ЗМІСТ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН-ГРАФІК ПЕРЕВІРКИ ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	5
ВХІДНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ.....	6
1 ГРАМАТИКА. ПОВТОРЕННЯ.....	11
1.1 Рід і число іменників. Знахідний відмінок.....	11
1.2 Називний і кличний відмінки.....	16
1.3 Орудний відмінок.....	20
1.4 Родовий відмінок.....	25
2 НАУКОВИЙ СТИЛЬ.....	32
2.1 Визначення предмета (введення терміна).....	32
2.2 Загальна характеристика предмета (явища, поняття).....	37
2.3 Класифікація предметів.....	42
2.4 Склад і кількісна характеристика предмета.....	48
2.5 Якісна характеристика предмета.....	55
2.6 Порівняння властивостей (ознак) предметів.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Основними видами занять із мовної підготовки іноземних студентів є *практичні заняття та позааудиторна самостійна робота студентів*.

Самостійна робота студентів – важлива форма організації навчального процесу. Цей вид діяльності формує такі потрібні сучасному спеціалісту якості, як *ініціативність, відповідальність за хід та результати діяльності, навички самоорганізації та самоконтролю*.

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи іноземних студентів, що закінчили підготовчий факультет складаються з 10 тем, що відповідають змістовим модулям *навчальної програми* навчальної дисципліни «Мовна підготовка (українська мова як іноземна)».

Кожна тема включає:

- ***теоретичну частину***
- ***практичну частину***
- ***факультативну частину, завдання, які студент може виконати за бажанням.***

Позааудиторна самостійна робота студентів здійснюється вдома та надається викладачеві у терміни, що відповідають тематичному плану-графіку. За результатами виконаних завдань (на практичних заняттях та за самостійну роботу) студент допускається до модульного контролю (МК). Підсумковий бал виводиться студенту як середня із усіх модульних балів, отриманих студентом протягом семестру, і при успішному виконанні програми є гарантією для отримання заліку.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН-ГРАФІК ПЕРЕВІРКИ ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема	Дата
ВХІДНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ	
ГРАМАТИКА. ПОВТОРЕННЯ. Рід і число іменників. Знахідний відмінок	
Називний і кличний відмінки	
Орудний відмінок	
Тема 4. Родовий відмінок	
НАУКОВИЙ СТИЛЬ Визначення предмета (введення терміна)	
Загальна характеристика предмета (явища, поняття)	
Класифікація предметів	
Склад і кількісна характеристика предмета	
Якісна характеристика предмета	
Порівняння властивостей (ознак) предметів	

ВХІДНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ

Завдання 1. Розподіліть слова за зразком.

Він/он	Вона/она	Воно/оно
брат	подруга	вікно

Метро, дата, книга, мама, кава, будинок, родина, вода, група, центр, дорога, кімната, мапа, банк, цифра, кафе, риба, тато, урок, фото, буква, номер.

Завдання 2. Напишіть речення за зразком.

Зразок. Друг – Мій друг.

Тато, мама, місце, подруга, країна, паспорт, брат, група, вікно, сестра, родина, син, книга, фото, фраза, місто, аудиторія.

Завдання 3. Розподіліть подані слова за зразком.

Зразок: синоніми   антоніми
і = та = й   і ≠ а

Літера, сім'я, батько, мапа, буква, так, карта, мати, ні, тато, мама, родина.

Завдання 4. Напишіть запитання.

- ... .. ? – Мене звуть Оля.
- ... .. ? – Мене звуть Оксана Олексіївна.
- ... .. ? – Її звуть Ганна Іванівна.
- ... .. ? – Його звуть Олександр.
- ... .. ? – Їх звуть Марина і Олеся.

Завдання 5. Допишіть смислові ряди.

Кімната: стіл, _____.

Продукти: риба, _____.

Місто: банк, _____.

Урок: студент, _____.

Завдання 6. Запишіть слова, знайдіть зайве слово у кожному тематичному рядку і закресліть його.

Звук, літера, фраза, буква, автобус.

Батько, мати, брат, сестра, банк.

Молоко, кава, курка, вода.

Аудиторія, урок, зупинка, група.

Бізнесмен, лікар, водій, деканат.

Завдання 6. Запишіть цифри словами.

1 –	11 –
2 –	12 –
3 –	13 –
4 –	14 –
5 –	15 –
6 –	16 –
7 –	17 –
8 –	18 –
9 –	19 –
10 –	20 –

Завдання 7. Напишіть слова в множині.

Зразок. Студент – студенти.

Аптека, бібліотека, викладач, виделка, гора, гуртожиток, дитина, дочка, дошка, дружина, зошит, жінка, інженер, іноземка, крамниця, ліжко, лікарня, ложка, магазин, машина, море, ніж, підручник, поліклініка, річ, ручка, село, сусід, театр, телевизор, українець, українка, фрукт, холодильник, чоловік, шапка, шафа.

Завдання 8. Напишіть слова у однині.

Зразок. Сини – син.

Будинки, стільці, групи, друзі, книги, міста, місця, кімнати, перерви, номери, парки, люди, зупинки, країни, майдани, музеї, сумки, артистки, відповіді, діти, вулиці, книги, студенти, екскурсії, іноземці, водії, завдання, стільці, пісні, словники, стадіони, лікарні, поліклініки.

Завдання 9. Напишіть закінчення прикметників.

Красив... подруга, стар... університет, нов... карта, хорош... людина, легк... сумка, поган... магазин, весел... пісня, хорош... екскурсія, нов... будинок, рідн... брат, маленьк... парк, велик... бібліотека, красив... музика, нов... телевизор, сусідн... кімната, хорош... викладач, легк... текст, складн... завдання, поган... слово, весел... студент, хорош... водій, нов... зошит, рідн... сестра, українськ... слово, красив... метро, весел... людина, хорош... ліки, стар... стільці, останн... питання, поган... речі, нов... кіно, весел... студенти, середн... брат, хорош... діти.

Завдання 10. Напишіть дієслова у правильній формі.

1. Ми (читати) текст. 2. Вони (робити) завдання. 3. Я (читати) роман.
4. Він (відпочивати) 5. Ви (читати) журнал. 6. Що ти (робити)?

Завдання 11. Вставте необхідні займенники.

1. ... читаю.
2. Що ... робите?
3. ... відпочиваєш?
4. ... читає журнал.
5. ... працюємо.

Завдання 12. Дайте відповідь на запитання.

1. Що читає ваш друг? (книга) 2. Що він вивчає? (математика) 3. Що слухає Ганна? (музика). 4. Що читає батько? (газета) 5. Що повторюють студенти? (слова). 6. Що ви слухаєте? (магнітофон). 7. Що ти пишеш? (вправа) 8. Що ми вивчаємо? (хімія). 9. Що ти дивишся? (фільм).

Завдання 13. Поставте слово у потрібній формі.

1. Амін живе (гуртожиток).
2. Ми любимо відпочивати (площа) Свободи.
3. Наш університет знаходиться (Харків).
4. Моя кімната знаходиться (другий поверх).
5. Вчора мої друзі були (дискотека).
6. Студенти читають книги (бібліотека).
7. Увечері ми дивились телевізор (вдома).
8. Нові слова ви пишете (зошит).
9. (Вікно) стоять квіти.
10. Мій батько працює (лікарня).

Завдання 14. Запишіть правильні відповіді, розкриваючи дужки.

1. Про що пише Вам друг у листі? (рідне місто).
2. Про кого піклуються батьки? (донька і син).
3. Кого Ви часто згадуєте? (давній друг і вірна подруга).
4. Про що розповідав Вам новий друг? (італійська опера).
5. Про що говорив декан на зборах? (зимова сесія).
6. У кого сьогодні є цікава лекція? (іноземні студенти).
7. У кого є нові фото? (мої друзі).
8. У кого є старший брат? (Амін і Марина).
9. У кого є нова машина? (мій старший брат).
10. У кого є контрольні роботи? (наш викладач).

Завдання 15. Розкрийте дужки, поставивши слова у належний відмінок

1. Ми вчимося в університеті (5 місяць).
2. Ми знаходимось в аудиторії (45 хвилина).

3. Іван народився (19.03.1985).
4. Марія народилася (січень).
5. (Зима) в Україні холодно.
6. Лі закінчить університет (2012 р.).
7. Заняття в університеті починаються (9.45).

Завдання 16. Вставте потрібні особові займенники

1. Це *мої друзі*. Я розповів ... про нову книжку.
2. Це *наш викладач*. Кожного дня ми показуємо ... зошити.
3. Це *моя подруга*. Я часто телефоную ...
4. *Ми* вивчаємо фізику. Викладач показує ... фізичні процеси.
5. *Ви* були у нашому університеті? Я можу показати ... наш університет.
6. *Ти* не зрозумів цю задачу? Я можу пояснити ... цю задачу.
7. Вчора у *мене* був день народження. Друзі подарували ... оригінальний подарунок.

Завдання 17. Запишіть групи речень із запропонованими словами у відповідному відмінку.

1. Я давно не бачив ....
 Влітку я їздив ....
 Вчора я говорив по телефону ..... (старший брат)
 Скоро до мене приїде ...
 Я хочу розказати вам .....
2. Тамара допомагає .....
 Вона була у театрі ..... (її сестра)
 Тамара написала батькам ....
 Вчора вона чекала .....
3. Через п'ять років я буду .....
 Вчора я був .....
 У п'ятницю я знов піду .... (лікар)
 Я забув книгу у кабінеті ....
 Я розповів про хворобу .....

Завдання 18. Перевірте себе. Дайте відповіді на запитання.

1. Звідки Ви приїхали в Україну?
2. Яке Ваше улюблене місто у Харкові? Чому?
3. Коли у Вас починаються заняття в університеті?
4. Коли вони закінчуються?
5. Коли у Вас зазвичай урок української мови?
6. Скільки часу Ви виконуєте домашнє завдання?
7. Що Ви любите їсти і пити?
8. Яка погода в Україні взимку (навесні, влітку, восени)?

9. Яка погода у вашій рідній країні?
10. Який місяць року – Ваш улюблений? Чому?
11. Коли Ваш день народження?
12. Де Ви хочете побувати в Україні і що Ви хочете побачити?
13. Кому Ви допомагаєте вивчати українську мову і хто допомагає Вам?
14. З ким Ви познайомились, коли приїхали до Харкова?
15. З ким Ви мрієте познайомитись?
16. З ким Ви живете разом у кімнаті?
17. Вам подобається жити і навчатися у Харкові?

1 ГРАМАТИКА. ПОВТОРЕННЯ

1.1 РІД І ЧИСЛО ІМЕННИКІВ

Завдання 1. Заповніть таблицю.

Хто?(істота)	Що? (неістота)
Студент	Дошка

Факультет, декан, стільці, деканат, кабінет, секретар, документ, паспорт, перекладач, зошит, ручка, оголошення, сумка, викладач, бібліотека, бібліотекар, книжка, словник, група, аудиторія, подруга, товариш, українка, олівець, підручник, юнак, кут, стовпець, рядок, юрист, працівник, посол, папір.

Таблиця 1 – Рід іменників

Рід	Приклади	Типові закінчення	Приклади	Нетипові закінчення
Чоловічий (він)	Іван	<i>твердий приголосний</i>	дядько Микола	-о -а
	українець	<i>м'який приголосний</i>	суддя	-я
Жіночий (вона)	Оксана	-а	любов	<i>твердий приголосний</i>
	учениця сім'я	-я -я	тінь ніч	<i>м'який приголосний</i>
Середній (воно)	вікно поле завдання	-о -е -я	немовля дівча	-я -а

Завдання 2. Заповніть таблицю.

Він	Вона	Воно	Вони
дім	кімната	фото	книги

Університет, деканат, слова, факультет, аудиторії, стіл, книжка, завдання, викладач, батько, мати, будинок, кімната, ліжко, товариші, подруга, логарифм, шафа, візи, диск, підручники, олівець, гумка, вправа, гуртожиток, комп'ютери, люстерко, фото, місця, дівчина, хлопець.

Таблиця 2 – Число іменників

Закінчення	Рід	Групи іменників	Однина	Множина
-и	чоловічий	на твердий приголосний	студент	студенти
	жіночий	на -а	студентка	студентки
-і	чоловічий	на м'який приголосний	учень	учні
		на -ж на -ч на -ш на -щ на -р	ніж ключ товариш плащ лікар	ножі ключі товариші плащі лікарі
	жіночий	на приголосний на -а після шиплячих	ніч, тінь передача вулиця площа	ночі, тіні передачі вулиці площі
-ї	чоловічий	на -й	музей	музеї
	жіночий	на -(і)я на -'я	аудиторія сім'я	аудиторії сім'ї
-а	середній	на -о	вікно	вікна
-я	середній	на -е	море	моря
Не змінюється	середній	на -я після подовжених приголосних	життя оповідання заняття	життя оповідання заняття
		в іношомовних словах	кафе таксі	кафе таксі

Завдання 3. Напишіть іменники в множині. Поставте наголос.

Вікно, дошка, дочка, зошит, квітка, кімната, книжка, магазин, море, подруга, річка, озеро, ручка, слово, телевізор, товариш, університет, аудиторія, гуртожиток, їдальня, жінка, журнал, комп'ютер, країна, ліжко, люстерко, музей, олівець, підручник, сестра, словник, стілець, столиця.

Знахідний відмінок

Таблиця 3 – Називний і знахідний відмінки (типові закінчення)

Називний відмінок (Н)					
Чоловічий рід		Жіночий рід		Середній рід	
однина	множина	однина	множина	однина	множина
Хто?					
студент	-и	студентка	-и		
журналіст	-и	журналістка	-и		
перекладач	перекладачі!	перекладачка	-и		
Що?					
звук	-и	мова	-и	правило	-а
центр	-и	наука	-и	право	-а
план	-и	книга	-и	слово	слова
рік	роки	потреба	-и	місто	міста
продукт	-и	практика	—	село	села числа
рядок	рядки	теорія	теорії	число	житла
стовпець	стовпці	фізика	—	житло	
Знахідний відмінок (З)					
(Знати) кого?					
студента	-ів	студентку	студенток -		
журналіста	-ів	журналістку	ок		
перекладача	-ів	перекладачку	-ок		
		(Знати) що?			
З=Н		З≠Н	З=Н	З=Н	З=Н
предмет	предмети	мову	мови	правило	правила

Завдання 4. Утворіть форми Н.в. і З.в. від слів.

Працівник, програміст, співробітник, викладач, підприємець, словник, засіб, процес, пристрій, закон, формула, принтер, модем, плата, база, програма, слово, графіка, будівництво, будівля, об'єкт, функція, експлуатація, виробництво, спеціаліст, проектування, споруда, елемент, матеріал, проект.

Робота з текстом

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Індустрія – фабрично-заводська промисловість із машинною технікою;
2) промисловість.

Фахівець – 1) той, хто досконало володіє якимсь фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо; спеціаліст; 2) той, хто зробив якесь заняття своєю професією.

Цивільний – 1) який стосується правових відносин громадян між собою і з державними органами та організаціями; 2) який не належить до війська, не стосується військових справ; невійськовий; 3) нецерковний, недуховний; світський.

Споруда – те, що збудоване, споруджене; будівля, будова.

Посада – службове становище, пов'язане з виконанням певних обов'язків у якій-небудь установі, на підприємстві і т. ін.

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми.

Індустрія, будівля, динамічний, необхідний, фахівець.

Завдання 3. Прочитайте текст.

В Україні будівельна індустрія розвивається динамічно, що вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері проектування, будівництва, експлуатації і реконструкції будівельних об'єктів. Професійна діяльність інженера-будівельника пов'язана з виконанням таких функцій: організація будівельного виробництва і управління будівельними процесами, проектування металевих, залізобетонних, кам'яних конструкцій, основ і фундаментів, а також конструктивних елементів споруди в цілому, рішення окремих питань водопостачання, водовідведення, теплогазопостачання і вентиляції, розробка технічної документації.

Студенти отримують необхідні знання для проектування, створення, експлуатації, зберігання і реконструкції будівельних об'єктів і систем, а також у сфері архітектури та будівництва. Майбутні будівельники вивчають інженерну графіку, екологію, механіку, інженерне забезпечення будівництва, основи архітектури і будівельних конструкцій, будівельні матеріали. Чимало навчального часу приділяється безпеці життєдіяльності. Корисний майбутнім управлінцям предмет - організація і управління в будівництві. Практика проходить в будівельних компаніях, проектних організаціях, архітектурних бюро.

Випускники спеціальності запрошуються на роботу в проектні та будівельні організації та фірми, які займаються проектуванням і будівництвом об'єктів транспорту, промислового та цивільного призначення. В проектних організаціях вони можуть займати посади інженера-проектувальника, а в будівельних організаціях – будівельного майстра, виконроба.

Фахівці потрібні як безпосередньо на будівництво (виконроб – як і раніше одна з найбільш актуальних вакансій), так і в різні проектні та організації, що займаються сертифікацією та стандартизацією будівельних об'єктів. Вчорашні випускники відповідних навчальних закладів можуть працювати молодшими інженерами, проектувальниками, креслярами, розробниками вузлів будівель і тощо.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. З чим пов'язана професійна діяльність інженера-будівельника?
2. Які дисципліни вивчають майбутні будівельники?
3. Які посади можуть займати випускники відповідних навчальних закладів?

Завдання 5. Утворіть від поданих слів за допомогою суфіксів **-ник, -ець, іменники, що означають особу.**

Україна, проектування, будівництво, розробка, водопостачання, випускати, працювати.

1.2 НАЗИВНИЙ І КЛИЧНИЙ ВІДМІНКИ

Таблиця 1 – Називний і кличний відмінки

Називний	Кличний	Називний	Кличний	Примітка
Він				
пан брат Іван	пане!	Андрій Віталій	Андрію! Віталію!	
Павло Петро	Павле! Петре!			Увага! Перехід наголосу
батько син соловейко	батьку! сину! соловейку!			
друг Бог юнак	друзе! Боже! юначе!			Чергування з — ж, к — ч
Вона				
пані Оксана Марина мама мати	пані! Оксано! Марино! мамо! мати!	Галя Валя Соня Таня Марія Софія	Галю! Валю! Соню! Таню! Маріє! Софіє!	
дочка сестра	дочко! сестро!	земля	земле!	УВАГА! Перехід наголосу
Воно				
поле море	поле! море!			

Завдання 1. Перепишіть, розкриваючи дужки.

- 1 Добрий день, (юнак, хлопець, дівчина, брат, сестра, батько, мама)!
- 2 Ласкаво просимо, (друг, подруга, друзі, Андрій Петрович, Галина Іванівна, Леонід Степанович, Людмила Іллівна)!
- 3 Щиро дякую, (Петро Сергійович, Микола Андрійович)!
- 4 Скажіть, (Оксана Олексіївна, Тетяна Дмитрівна, Олена Володимирівна)!
- 5 До побачення, (Петрик, Василько, Тарасик, Марійка, Ганнуся, Надійка)!
- 6 Вітаємо Вас, шановний (Іван Петрович, Микола Гнатович, Андрій Миколайович)!
- 7 Як почуваете себе, шановна (Марія Михайлівна, Надія Петрівна)?
- 8 Куди йдеш, (Андрій, Василь, Микола, Галя, Оля, Надія, доня, син)?

Увага! У кличній формі вживається ім'я та по батькові, але **не прізвище!**

Робота з текстом

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхнє значення.

Одруження, гаразд, справа, термін, розтягнення, знеболююче, шкіра, застібка, суглоб, запалення.

Завдання 2. Прочитайте діалоги.

Діалог 1

- Привіт, Катерино!
- Привіт, Наташо!
- Як поживаєш?
- Добре. А як ти?
- Все гаразд.
- Ти ще зустрічаєшся з Сергієм?
- Ні.
- А чому? Ви були дуже гарною парою.
- Тому що, ми з ним уже одружені.
- О, згадую твої жарти. Ти зовсім не змінилась.
- Та не вигадуй. А ти вже одружена, чи все принца чекаєш?
- Одружена. Вже і дитину маю. Донечку, ось вже скоро їй рік виповниться.
- О, вітаю!
- Дякую. А ви ще не думаєте про дитину?
- Ні. Сергій хоче, але в мене на першому місті кар'єра.
- В тебе завжди так було. Я ж говорю, що ти зовсім не змінилась.
- Можливо. Зі сторони видніше. Ну гаразд буду бігти, ще справ багато. Можливо пізніше зустрінемося?
- О, це гарна ідея. В тебе є мій номер телефону?
- Так. Ти ж його не змінювала останнім часом?
- Ні. Номер у мене той самий.
- Гаразд. Я тобі пізніше зателефоную. Бувай!
- Бувай!

Діалог 2

- Ало! Добрий ранок!
- Добрий ранок! Я вас слухаю.
- Це Марія. Ви могли б покликати Тараса?
- Це я.
- Я тебе не впізнала. Тарасе, я вітаю тебе з днем народження! Бажаю щастя, здоров'я, успіхів в навчанні.
- Дуже дякую. Маріє, приходь сьогодні о шостій до мене у гості. Збирається весела компанія.
- Я обов'язково прийду. Зустрінемося ввечері!
- Добре. Бувай!

Діалог 3

- Добрий вечір! Ви зателефонували у службу таксі «Бліц».
- Добрий вечір. Я хотів би замовити таксі, треба їхати на залізничний вокзал.
- Назвіть свою адресу, будь ласка.
- Площа Перемоги, будинок 8, перший під'їзд.
- Добре. Коли потрібне таксі?
- Прямо зараз. Нас буде четверо, також є багаж, 3 великі чемодани.
- Добре, за вами приїде велике авто. Чекайте, за 5 хвилин машина буде на місці.
- Дякую.

Діалог 4

- Добрий день. Ви здаєте квартиру на тривалий термін?
- Добрий день. Так, здається однокімнатна квартира. Є всі необхідні меблі і техніка.
- Який це поверх?
- Це п'ятий поверх п'ятиповерхового будинку.
- Ліфт в будинку є?
- Ні.
- Вибачте, мені не підходить.
- До побачення.
- На все добре.

Діалог 5

- Доброго дня, у Вас є щось від розтягнення?
- Що Вас цікавить – мазь чи знеболювальне?
- Так, можна мазь охолоджуючу. І ще пов'язку якусь, щоб зафіксувати ногу.
- Зрозуміло. Візьміть еластичний бинт, він добре триматиме й не передавлюватиме, не натиратиме шкіру. Тут ще є спеціальні застібки для зручності.
- Це те, що треба. А мазь?
- Ось ця знімає запалення у суглобах та полегшує біль.
- Скільки коштує?
- Вісімдесят гривень.
- Щось забагато, подешевше нічого нема?
- Ось є аналог за п'ятдесят, але тут на 20 грамів менше.
- Давайте дешевший, я багато грошей не брав.
- Добре. Бинт один?
- Так.
- Шістдесят чотири гривні.
- Карткою можна?
- Так, звичайно. Уведіть пін-код, будь ласка. Ваш чек, Ваша покупка. Гарного Вам дня!
- Дякую, і Вам!

Завдання 3. *Випишіть із текстів діалогів слова, що стоять у кличному відмінку.*

Завдання 4. *Прочитайте ще раз діалоги. Зверніть увагу на композицію та розділові знаки при діалозі. Побудуйте діалог на тему «В деканаті» (ситуація: розмова з деканом, прохання дозволити здати достроково осінню сесію у зв'язку із сімейними обставинами), дотримуючись основних композиційних елементів діалогу.*

1.3 ОРУДНИЙ ВІДМІНОК

Таблиця 1 – Орудний відмінок однини

Називний відмінок (що?)	Орудний відмінок (з ким?)	Називний відмінок (що?)	Орудний відмінок (з чим?)
син	з сином	вікно	з вікном
друг	з другом	слово	зі словом
декан	з деканом	завдання	із завданням
геній	з генієм	буква	з буквою
викладач	з викладачем	таблиця	з таблицею
циркуль	з циркулем	функція	з функцією

Завдання 1. Напишіть, розкриваючи дужки.

Зразок. (Іван), познайомся з (моя подруга Олена). Ми сьогодні разом (оглядати) місто. – Іване, познайомся з моєю подругою Оленою. Ми сьогодні разом оглядатимемо місто.

1. (Петро), коли ти (писати) листи? Я хочу піти з (ти) на пошту.
2. Він працював разом з (моя давня подруга).
3. Моя подруга хоче познайомитися з (мій рідний брат).
4. Учора ми зустрілися з (видатні українські письменники).
5. Іван і Оксана хочуть піти з (я) в магазин «Український сувенір».
6. Ми сьогодні (слухати) українські пісні. Слухайте з (ми)!
7. Вони (читати) українські вірші. Ви хочете читати з (вони)?
8. Це Оксана. Ви знайомі з (вона)? Ви разом (вивчати) українську мову.

Орудний відмінок предиката

Таблиця 2 – Орудний відмінок предиката

Хто є ким?	Що є чим?
Сергій буде юристом , Павло – програмістом , а Петро – інженером .	Хімія є наукою , що вивчає речовини та їх перетворення.

Завдання 2. Напишіть, ким хочуть бути ваші друзі.

Назви професій: економіст, історик, філолог, географ, геолог, біолог, фізик, хімік, математик, будівельник, інженер, актор, музикант, співак, композитор, поет, письменник, соціолог, учитель, лікар, архітектор, дизайнер, геодезист, проектувальник.

Завдання 3. Прочитайте речення. Замініть називний відмінок предиката на орудний відмінок предиката.

1. Модель речення має бути такою: **що** є **чим**?

а) Математика – це наука, яка має своїм об'єктом просторові форми і кількісні відношення.

Математика є ...

б) Вектор – це напрямлений відрізок.

Вектор є ...

2. Модель речення має бути такою: **чим** є **що**?

а) Алгебра – це частина математики, яка вивчає загальні властивості дій над різними величинами і розв'язання рівнянь.

Алгеброю є ...

б) Нуль-вектор (або нульовий вектор) – це вектор, початок і кінець якого збігаються.

Нуль-вектором є ...

Завдання 4. Відповідайте на запитання.

1. Одиничний вектор – це вектор, довжина якого дорівнює одиниці. – Що є одиничним вектором?

2. Вектори, які мають протилежні напрямки та рівні за довжиною, – це протилежні вектори. – Що є протилежними векторами?

3. Вектори, які лежать на паралельних або на одній прямій, – це колінеарні вектори. – Що є колінеарними векторами?

4. Вектори, які лежать у паралельних площинах (або в одній площині), – це компланарні вектори. – Що є компланарними векторами?

Таблиця 3 – Орудний відмінок множини (значення предиката)

	Закінчення	Приклад
Іменник	-ами -ями	Мої друзі хочуть стати економістами, архітекторами, учителями, лікарями.
Прикметник	-ими -іми	Мої друзі хочуть бути хорошими спеціалістами, справжніми професіоналами.

Прочитайте і запам'ятайте синонімічні структури.

Що є що?

Вектор – геометричне поняття, яке характеризується числом (довжиною) і напрямом.

Що є чим?

Вектор є одним з основних геометричних понять, яке характеризується числом (довжиною) і напрямом.

Завдання 5. Прочитайте текст, знайдіть у тексті конструкції з предикати, що стоять в орудному відмінку, і замініть їх синонімічними структурами.

Вектором називається напрямлений відрізок. Вектор іноді позначається однією малою буквою жирного шрифту (***a***, ***b***) або такою самою буквою світлого шрифту з рискою вгорі $\vec{a}$, $\vec{b}$.

Модулем вектора ***a*** називається його довжина, він позначається символом $|a|$ або просто ***a***.

Нуль-вектором (або нульовим вектором) називається вектор, початок і кінець якого збігаються. Нуль-вектор позначається символом 0.

Одиничним називається вектор, довжина якого дорівнює одиниці.

Вектори, які лежать на паралельних або на одній прямій, називаються колінеарними.

Вектори, які мають протилежні напрямки та рівні за довжиною, називаються протилежними.

Вектори, які лежать у паралельних площинах (або в одній площині), називаються компланарними.

Завдання 6. Дайте відповідь на запитання, використовуючи інформацію завдання 5.

1. Що таке вектор?
2. Як позначається вектор?
3. Що називається модулем вектора?
4. Як позначається модуль вектора?
5. Що таке нуль-вектор?
6. Як позначається нуль-вектор?
7. Що називається одиничним вектором?
8. Як позначається одиничний вектор?
9. Що таке колінеарний вектор?
10. Як позначається колінеарний вектор?
11. Що називається протилежними векторами?
12. Що таке компланарні вектори?

Робота з текстом

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Технікум, учений-економіст, правознавець, інститут, академія, архітектор, доктор наук, професор, освітньо-науковий центр, лабораторія, комп'ютерний зал, архітектурно-художня майстерня, творча студія, бібліотека, керівна посада, система управління, органи місцевого управління.

Завдання 2. Запишіть слова, що є назвами осіб, у формі множини. З декількома іменниками складіть речення, використовуючи конструкції **хто (що) є ким (чим), хто (що) виконує функції кого (чого)**.

Зразок: Менеджер – менеджери. Сучасний менеджер виконує функції організатора, координатора, контролера.

Працівник, керівник, учений, економіст, правознавець, інженер, викладач, студент, архітектор, харків'янин, доктор, професор, кандидат, громадянин.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Історія нашого університету починається 1922 року, коли було прийнято рішення про створення в місті Харкові Всеукраїнського технікуму комунального господарства.

Призначення нового технікуму – підготовка працівників для комунального господарства країни. Він складався з трьох факультетів економічного напрямку. Першими викладачами стали керівники підприємств комунального господарства Харкова, відомі вчені-економісти, правознавці.

1930 року на базі комунального факультету технікуму було створено Харківський інститут комунального господарства, який 1938 року перейменовано на Харківський інститут комунального будівництва, а 1939 року – на Харківський інститут інженерів комунального будівництва (ХІКБ).

За перші 10 років діяльності інститутом було підготовлено понад 800 молодих фахівців. Під керівництвом першого ректора Юрія Бутенка ХІКБ з невеликого й скромного навчального закладу перетворився на авторитетний вищий навчальний заклад Харкова й усієї України.

До 1976 року підготовка студентів в інституті проводилась на 6 факультетах за 10 спеціальностями. Щорічний набір становив 400 студентів.

1989 року ХІКБ було перейменовано на Харківський інститут інженерів міського господарства, а 1994 року – на Харківську державну академію міського господарства. 2003 року академія отримала статус національної. І, нарешті, 2013 року академію було перейменовано на Харківський національний університет міського господарства й присвоєно ім'я видатного харків'янина архітектора Олексія Бекетова.

Сьогодні штат працівників університету становить понад 1 500 осіб. Професорсько-викладацький склад – це понад 1 000 осіб, серед яких понад 70 – доктори наук і професори, близько 400 – кандидати наук. Навчання проводиться за 24 спеціальностями на 10 факультетах.

В університеті навчається близько 6 тисяч студентів. 1991 року у вузі було відкрито підготовчий факультет для іноземних громадян, на якому навчаються студенти із Сирії, Іраку, Палестини, Йорданії, Лівану, Марокко, Судану, Китаю, Туреччини, Туркменістану, Азербайджану та інших країн світу.

Наш університет – це великий освітньо-науковий центр у галузі міського будівництва й господарства. Керівництво створює всі умови для ефективного

оволодіння майбутньою професією. Свідченням цього є сучасні науково-дослідні лабораторії, центри, комп'ютерні зали, архітектурно-художні майстерні, творча студія «ARHOUSE» й бібліотека, що містить понад мільйон томів навчальної, науково-технічної, художньої літератури. Також для студентів працюють сучасний спортивний комплекс і студентський клуб, кафе та їдальні, а для їхнього комфортного проживання побудовано 8 гуртожитків.

Випускники нашого університету обіймають керівні посади в системі управління житлово-комунальним господарством, працюють в органах місцевого й державного управління. Наукові досягнення багатьох із них відзначені Державними преміями України.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яка подія стала початком історії університету?
2. Яким було призначення нового технікуму?
3. Коли було створено Харківський інститут комунального господарства й хто його очолив?
4. Якого року університет отримав свою сучасну назву?
5. Якою є структура університету сьогодні?
6. Як в університеті створюються умови для ефективного оволодіння майбутньою професією?
7. Де працюють випускники університету?

Завдання 5. Закінчіть речення.

1. Історія нашого університету ...
2. Призначення нового технікуму ...
3. Під керівництвом першого ректора Юрія Бутенка ...
4. 1989 року ХІІКБ ...
5. В університеті навчається ...
6. Випускники нашого університету ...

1.4 РОДОВИЙ ВІДМІНОК

Таблиця 1 – Значення родового відмінка

Значення	Питання	Приклад
Визначення належності	чий? чия? чий? чий?	Чий це підручник? – Це підручник <i>мого друга</i> . Чия це книжка? – Це книжка <i>моєї нової подруги</i> . Чие це фото? – Це фото <i>моїх батьків</i> . Увага! Якщо йдеться про належність до неістоти, то ставиться запитання: <i>який? яка? яке? які?</i> Який це план? – Це план <i>Києва</i> . Які це художники? – Це художники <i>України</i> .
Визначення дати	коли?	Це було <i>першого січня</i> . Заняття починаються <i>першого вересня</i> . Він народився <i>15 (п'ятнадцятого) листопада 1962 (тисяча дев'ятсот шістдесят другого) року</i> .
Визначення напрямку	куди? звідки?	<i>до ...</i> – Він їде до <i>міста</i> . Вони пішли <i>до школи</i> . <i>з ...</i> – Він приїхав з <i>міста</i> . Вона повернулася <i>зі школи</i> .
У негативному висловлюванні: немає ...	кого? чого?	Тут немає <i>студента</i> . – (<i>Кого немає?</i>) Там не було <i>книжок</i> . – (<i>Чого не було?</i>)
З числівниками <i>п'ять, шість</i> та ін. і зі словами типу: <i>багато, мало, скільки</i>		В аудиторії п'ять <i>студентів</i> . Друзі принесли багато <i>квітів</i> . Скільки <i>людей</i> було вчора на святі! Оксана сьогодні зробила дуже мало <i>помилوک</i> .

Завдання 1. Напишіть речення за моделлю: Він (вона, вони) з ... каже, що ... .

Зразок:

Хамза (Марокко): Київ – це дуже гарне місто.

Хамза із Марокко каже, що Київ – це дуже гарне місто.

1 Омар (Сирія): Я хочу розмовляти українською мовою.

2 Лоліта (Париж): Я хочу знати, як живуть українці.

3 Мері (Англія): Я хочу послухати оперу «Наталка Полтавка».

4 Пітер (Іран): Я був учора в музеї Шевченка.

5 Лейла (Ірак): Я зараз дуже багато читаю українською мовою.

6 Алік і Муса (Багдад): Ми не кияни, але дуже любимо Київ.

7 Чан Ван Мієн (В'єтнам): Я завжди дивлюсь футбол, тому що я люблю спорт.

Завдання 2. *Напишіть, використовуючи подані слова, звідки ви приїхали, куди плануєте поїхати потім.*

1. Львів, Дніпро, Київ.
2. Київ, Запоріжжя, Крим.
3. Індія, Україна, Ізраїль.
4. Ливан, Туреччина, Ірак.
5. Сирія, Харків, Канів.
6. Іран, Греція, Японія.
7. Марокко, Токіо, Венеція.

! Зверніть увагу на написання частки НЕ в заперечних висловлюваннях.

Тут немає студента.	– Сестра не має квитка.
Там немає словника.	– Вона не має словника.
Тут немає зошитів.	– Вони не мають зошитів.

Завдання 3. *Складіть діалоги за зразком.*

Зразок: словник, бібліотека.

- Скажіть, будь ласка, у вас є словник?
- На жаль, у мене **немає словника**.
- Чи не підкажете, де його взяти?
- Я думаю, треба піти **до бібліотеки**. У бібліотеці він є.

1. Сувеніри, універмаг.
2. Морозиво, кіоск.
3. Квитки на новий фільм, каса кінотеатру.
4. Підручник української мови, книгарня.

Завдання 4. *Напишіть, у кого що є, а чого немає.*

1. Лян, зошит, словник.
2. Лейла, журнал, олівець.
3. Валід, фарби, папір.
4. Мустафа, машина, планшет.
5. Мохаммед, квиток, валіза.
6. Амін, гіроскутер, навушники.
7. Хамза, підручник, ручка.

Таблиця 2 – Закінчення родового відмінка однини

А-Я	У-Ю
1. Назви осіб, власні імена та прізвища: <i>професора, лікаря, Дмитра, Франка</i>	1. Збірні поняття : <i>світу, тексту, парку, капіталу, колективу, ансамблю</i>
2. Назви одиничних предметів: <i>словника, олівця, підручника, стола</i>	2. Назви речовини, матеріалу: <i>соку, чаю, цукру, меду. Але: хліба, м'яса</i>
3. Назви мір довжини, ваги, часу: <i>грама, метра, процента, місяця, тижня, вівторка</i>	3. Абстрактні поняття: <i>розвитку, процесу, способу, стану, засобу</i>
4. Назви тварин, дерев: <i>клена, дуба, вовка, kota</i>	4. Назви установ, будівель: <i>університету, банку, театру, музею, магазину, будинку, палацу</i>
5. Назви грошових знаків: <i>долара, фунта стерлінгів</i>	5. Явища природи: <i>вітру, снігу, граду, дощу</i>
6. Назви машин і деталей: <i>мотора, комп'ютера, телевізора</i>	6. Назви почуттів: <i>болю, гніву, жалю</i>
7. Терміни: <i>атома, конуса, сектора, відмінка. Але: виду, роду, методу, складу, способу</i>	7. Назви ігор, танців: <i>вальсу, хокею, танцю</i>
8. Назви міст: <i>Києва, Лондона, Донецька</i>	8. Назви річок, країн, областей: <i>Рейну, Амуру, Китаю, Ірану, Кавказу</i>

Завдання 5. Поставте іменники з дужок у родовому відмінку, вживаючи закінчення **-а (я)** або **-у (ю)**.

1. Ми слухали виступ (президент). 2. Дайте мені, будь ласка, склянку (сік). 3. Я хочу купити кілограм (сир). 4. Бейрут – столиця (Ліван). 5. Ми студенти (університет). 6. Це будинок (гуртожиток). 7. Ми дивилися концерт артистів (театр). 8. Це кімната (Амин). 9. Його брат директор (банк). 10. Ми прочитали наказ (директор). 11. Ми вивчаємо будову (атом). 12. Уранці я випив чашку (чай). 13. Я люблю оглядати зали (музеї). 14. Мешканці (Дамаск) дуже люблять своє місто. 15. Він виконав поради (лікар). 16. Це карта (Іран).

Завдання 6. Змініть речення за зразком.

Зразок: Мохаммед навчається на четвертому курсі на архітектурному факультеті в університеті. (Студент).

Мохаммед – студент п'ятого курсу економічного факультету університету.

1. Тамір навчається на третьому курсі на транспортному факультеті у Харківському державному університеті міського господарства. (Студент).
2. Айна навчається на другому курсі на економічному факультеті в

Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті. (Студентка). 3. Аюб навчається в дев'ятому класі у середній школі. (Учень). 4. Наталка вчиться у восьмому класі у технічному ліцеї. (Учениця). 5. Ігор Миколайович працює на факультеті підготовки іноземних громадян у Харківському автомобільно-дорожньому університеті. (Декан). 6. Мій старший брат працює в дитячій лікарні. (Лікар).

Завдання 7. Виконайте вправу за зразком.

Зразок: А. – Наш викладач зараз в аудиторії?

– Ні, *нашого викладача* зараз немає в аудиторії.
(– Ні, *його* зараз **немає** в аудиторії).

1. Андрій Федорович зараз на роботі?
2. Головний інженер на заводі?
3. Молода актриса зараз у театрі?
4. Ваша мати вдома?

Зразок: Б. – Наш новий студент був сьогодні на лекції?

– Ні, *нашого нового студента* не було сьогодні на лекції.
(Ні, *його* не було сьогодні на лекції.)

1. Їхній учитель був у четвер на екскурсії?
2. Твоя сестра була вчора в школі?
3. Головний лікар був учора в лікарні?
4. Наш іноземний студент був сьогодні в лабораторії?
5. Її шкільна подруга була минулого тижня на вечорі?

Завдання 8. Замініть стверджувальні речення на заперечні.

Зразок: Я бачив цей фільм. – Я не бачив цього фільму.

1. Я читав цю книжку.
2. Я купив цей підручник.
3. Я виконав це завдання.
4. Він зустрів свою подругу.
5. Вони прочитали важкий текст.
6. Журналіст написав нову статтю.
7. Я люблю це красиве місто.
8. Студент склав іспит.
9. Аміна вивчила правило.
10. Викладач перевірів контрольну роботу.

Таблиця 3 – Закінчення родового відмінка множини

Рід	Називний відмінок	Родовий відмінок	Закінчення
Рід чоловічий	наші, їхні, мої – <i>чиї?</i> нові, майбутні – <i>які?</i> студенти – <i>хто?</i> музеї – <i>що?</i>	наших, їхніх, моїх – <i>чиїх?</i> нових, майбутніх – <i>яких?</i> студентів – <i>кого?</i> музеїв – <i>чого?</i>	-их, -іх, -їх -их, -іх, -їх -ів -їв
Рід жіночий	країни, пісні, лекції – <i>що?</i> відповідь, відповіді – <i>що?</i> ніч, ночі – <i>що?</i>	країн, пісень, лекцій – <i>чого?</i> відповідей – <i>чого?</i> ночей – <i>чого?</i>	☐ – -ей -ей
Рід середній	моря – <i>що?</i> прислів'я – <i>що?</i> міста – <i>що?</i> імена – <i>що?</i> питання – <i>що?</i>	морів – <i>чого?</i> прислів'їв – <i>чого?</i> міст – <i>чого?</i> імен – <i>чого?</i> питань – <i>чого?</i>	-ів -їв ☐ ☐ ☐

Завдання 9. Дайте заперечну відповідь на запитання.

Зразок:

- У цьому тексті є нові слова?
- У тексті немає нових слів.

1. У цьому місті є історичні пам'ятки?
2. На цій вулиці є високі будинки?
3. На цій площі є великі крамниці?
4. У залі є вільні місця?
5. У цьому завданні є важкі вправи?

Завдання 10. Поставте слова з дужок у правильній формі.

1. Нам сподобався виступ (молоді артисти і артистки).
2. Ми чекали на приїзд (наші батьки).
3. У цьому будинку немає (металопластикові вікна).
4. У тебе немає (всі потрібні речі).
5. На стадіоні не було (вільні місця).
6. Я знаю назви (усі українські міста).
7. Професор уважно слухав мрії (майбутні архітектори).
8. У цьому маленькому місті немає (великі театри).
9. Я вже бачив багато (історичні музеї).

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання, вживаючи слова із дужок.

1. Чия це кімната? (Мої друзі)
2. Чиї це книжки? (Наші викладачі)
3. Чий це будинок? (Його товариші)
4. Чиє це місце? (Їхні інститутські друзі)
5. Чию музику ви слухали? (Молоді композитори)
6. Чиї книжки ви читали? (Ці відомі письменники)
7. Чиєму успіху ви радієте? (Наші молодші брати і сестри)

Таблиця 4 – Родовий відмінок після кількісних числівників

Числівник	Називний множини	Родовий множини	
два дві три чотири	нові зошити, олівці, слова, нові книжки, чашки, склянки	п'ять двадцять п'ять багато мало кілька декілька скільки	нових зошитів, олівців, слів місяців, років

Завдання 12. Поставте слова із дужок у правильній формі.

А. – Скільки часу ви живете в Харкові?

- 5 (місяць).
- А ваш брат?
- 2 (рік).
- Скільки (рік) ви будете навчатися в університеті?
- 6 (рік).
- Як довго ви вивчаєте українську мову?
- 2 (місяць) і 3 (тиждень).
- Скільки у вас (брат) і (сестра)?
- 2 (брат) і (сестра)?
- А у вашого друга?
- У нього 5 (молодший брат).

Б. 1. Я купив 2 (красива листівка).

2. Сестра поставила на стіл 5 (маленька тарілка) і поклала 5 (срібний ніж, срібна ложка і виделка).

3. У мене є 4 (біла сорочка) і 6 (сіра сорочка).

4. У вашому університеті багато (велика аудиторія, хімічна і фізична лабораторія, спортивний зал).

5. Викладач дав студентам декілька (важка задача) з математики.

6. Ми написали вже декілька (контрольна робота) з граматики.

Робота з текстом

Завдання 1. З'ясуйте значення поданих слів за тлумачним словником.

Розваги, насправді, середовище, приблизний, майбутній, відтворення, власний, дивуватися, поглинати, справжній.

Завдання 2. Доберіть антоніми до поданих слів.

Віртуальний, великий, широкий, майбутній, швидкий.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Більшість людей вже багато разів чули термін «віртуальна реальність», але мало хто знає про велику кількість можливостей практичного використання цієї технології в різних сферах. Хоча й окуляри віртуальної реальності зазвичай асоціюють саме з відеоіграми та розвагами, насправді їх застосовують у різних сферах життєдіяльності людей.

Віртуальна реальність (VR) – це створене комп'ютером 3Д середовище, з яким може взаємодіяти людина.

VR-можливості дуже широкі: абітурієнти можуть ознайомитися із своїми майбутніми університетами та прогулятися їхніми територіями, навіть не виходячи з дому. Люди можуть на власні очі побачити точне відтворення квартир, які вони збираються купити, та зайти в будь-яку кімнату ще до початку будівництва. Будь-хто може стрибнути з парашутом або покататися на лижах, а діти навіть можуть опинитися в центрі самої казки перед сном та взаємодіяти з персонажами.

Але не всі знають, що можливості використання VR не обмежуються розважальними – сьогодні бізнесові компанії та армії різних державкладають в цю технологію великі гроші, і на це є низка причин. VR досить широко застосовують в архітектурі та дизайні. VR дозволяють побачити ще нереалізовані проекти архітекторам та дизайнерам. Мікулаш Кршен - експерт із VR - зазначає, що інколи навіть самі архітектори дивуються, побачивши свій проект «на власні очі» у віртуальній реальності і краще розуміють, що їм треба виправити чи переробити.

Аналогічно із дизайном: за допомогою VR сьогодні дуже просто уявити, який вигляд матиме ваша нова кухня або ж квартира після ремонту.

VR також багато використовують у спорті, засобах масової інформації, інженерії, дизайні речей, телекомунікаціях тощо.

Чи поглине віртуальна реальність справжню? Сьогодні люди полюбляють дивитися телевізор на великих екранах, але дуже скоро телевізорів не буде взагалі, зазначає Кршен.

«Сьогодні, наприклад, можна побачити, як один лише телефон «поглинув» цілу низку девайсів (будильник, барометр, компас, клавіатура, аудіо-рекордер, телевізор) – все зараз в одному телефоні у вигляді програми. Цей маленький пристрій все «поглинув». Голова Facebook Марк Цукерберг

попереджає: через 5 років вже й телефонів не залишиться, будуть лише окуляри», – зауважує VR-експерт.

Кршен також зазначає, що віртуальні технології розвиваються настільки швидко, що є можливість, що через деякий час люди можуть навіть бути не в змозі відрізнити, чи вони в справжній, чи у віртуальній реальності.

Завдання 4. Закінчіть речення.

1. Віртуальна реальність (VR) – це ...
2. VR-можливості дуже широкі: ...
3. VR досить широко застосовують в ...
4. За допомогою VR сьогодні дуже просто уявити, який вигляд матиме ...
5. Голова Facebook Марк Цукерберг попереджає: ...
6. Віртуальні технології розвиваються настільки швидко, що є можливість, що ...

2 НАУКОВИЙ СТИЛЬ

2. 1 ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА (ВВЕДЕННЯ ТЕРМІНА)

Таблиця 1 – Лексико-граматичні конструкції теми

<i>що (Н.в.) – це що (Н.в.)</i>	Алгебра – це наука, яка вивчає алгебраїчні операції . – <i>Що таке алгебра?</i>
<i>чим (як) (О.в.) називається що (Н.в.)</i> <i>що (Н.в.) називається чим (як) (О.в.)</i> <i>чим (як) (О.в.) називають що (З.в.)</i> <i>що (З.в.) називають чим (як) (О.в.)</i>	Алгеброю називається наука, яка вивчає алгебраїчні операції . – <i>Що називається алгеброю?</i> Наука, яка вивчає алгебраїчні операції, називається алгеброю . – <i>Як називається наука, яка вивчає алгебраїчні операції?</i> Алгеброю називають науку, яка вивчає алгебраїчні операції . – <i>Що називають алгеброю?</i> Науку, яка вивчає алгебраїчні операції, називають алгеброю . – <i>Як називають науку, яка вивчає алгебраїчні операції?</i> Зверніть увагу! Незалежно від варіанту конструкції в О.в. стоїть термін (назва).
<i>що (Н.в.) має назву чого (Р.в.)</i>	Наука, яка вивчає алгебраїчні операції, має назву алгебри . – <i>Яку назву має наука, яка вивчає алгебраїчні операції?</i> Зверніть увагу на запитання до терміна в даній конструкції!
<i>що (Н.в.) дістало назву чого (Р.в.)</i> <i>що (З.в.) назвали чим (як) (О.в.)</i>	Наука, яка вивчає алгебраїчні операції, дістала назву алгебри . – <i>Яку назву дістала наука, яка вивчає алгебраїчні операції?</i> Науку, яка вивчає алгебраїчні операції, назвали алгеброю . – <i>Як назвали науку, яка вивчає алгебраїчні операції?</i> Зверніть увагу на форму суб'єкта (Н.в.) і форму предиката!

Завдання 1. Запишіть синонімічні речення, використовуючи різні конструкції.

Зразок: Алгоритм – система дій і правил їх виконання, які визначають послідовність операцій над об'єктами.

Алгоритмом називається система дій і правил їх виконання, які визначають послідовність операцій над об'єктами.

Система дій і правил їх виконання, які визначають послідовність операцій над об'єктами, має назву алгоритму.

Система дій і правил їх виконання, які визначають послідовність операцій над об'єктами, дістала назву алгоритму.

1. Електрон - стабільна, негативно заряджена елементарна частинка, що входить до складу всіх атомів.
2. Атом - найменша, хімічно неподільна частинка речовини.
3. Бетон - один з основних будівельних матеріалів, що застосовується для виготовлення збірних залізобетонних та бетонних конструкцій і бетонних виробів, а також для будівництва монолітних бетонних і залізобетонних споруд.
4. Механізм - механічна система, що призначена для перетворення руху одного або декількох тіл у потрібний рух інших тіл.

Завдання 2. Вставте потрібні дієслова: *називаються, мають назву, називають, дістало назву.*

1. Величини, які визначаються тільки числовим значенням (числом), ... скалярними.
2. Матриця, в якій один стовпець, ... матриці-стовпця.
3. Величини, які визначаються не тільки числовим значенням, але й напрямом, ... векторними.
4. Пряма, на якій вказаний позитивний напрям, ... вісь.
5. Координатною віссю ... пряму, на якій зафіксовані початок відліку, позитивний напрям і вибраний масштаб для вимірювання довжин.

Завдання 3. Поставте запитання до виділених слів і запишіть їх.

1. **Величиною напрямленого відрізка** називають його довжину.
2. **Графіт** - мінерал класу самородних напівметалів, найстійкіший у земній корі кристалічний різновид вуглецю.
3. Матриця, усі елементи якої дорівнюють нулю, має назву **нульової**.
4. Інтернет – **це сукупність технічних засобів, яка дозволяє підтримувати зв'язок між різними комп'ютерними мережами та їх користувачами в усьому світі.**
5. **Шарнір** - рухоме з'єднання деталей механізму чи будівельної конструкції, що допускає взаємні повороти або обертання їх, з.

Робота з текстом

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Архітектурa, будівля, бароко, класицизм, модерн, постмодернізм, еклектика, конструктивізм, кам'яна будівля, імператриця, особняк, ансамбль,

акаде́мік, паралелепі́ед, радіа́льний, ко́рпус, блок, силуе́т, ра́ма, мости́-перехо́ди, радіа́льний на́прямок, хрест, дзвіни́ця, буреві́й, доміна́нта мі́ста.

Завдання 2. Від поданих дієслів утворіть дієприкметники.

Зразок: постраждати – постраждалий.

Зводити, побудувати, представити, збудувати, створити, згрупувати, розділити, встановити, виконати, виростити, скласти, заснувати, віднести, згоріти, утворити.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Архітектура Харкова цікава й неповторна. Більшість будівель становлять яскраві приклади різноманітних архітектурних стилів – бароко, класицизму, модерну, постмодернізму, еклектики, конструктивізму.

Найдавнішою кам'яною будівлею міста є Покровський собор. Зведений 1689 року, він став пам'ятником архітектури українського бароко.

Будинок губернатора на вулиці Університетській побудований у стилі раннього класицизму. Це одна з кращих у Харкові споруд XVIII століття. Саме тут зупинялась імператриця Катерина II під час подорожі з Петербурга до Криму.

Вулиця Дарвіна представлена низкою яскравих особняків у різних архітектурних стилях, які створюють виразний в архітектурно-художньому відношенні ансамбль. Один із них (за номером 37) побудований академіком архітектури Олексієм Бекетовим для своєї сім'ї.

У стилі модерн збудовано Палац праці, що знаходиться на площі Конституції.

Одним із найкращих творінь світової архітектури XX ст. є будівля Будинку державної промисловості (Держпром). Її виконано з монолітного залізобетону. Ця об'ємно-просторова композиція являє собою органічне поєднання фігур – паралелепіпедів, які виростають у висоту до центру. Держпром складається з дев'яти радіально розміщених корпусів, згрупованих у три блоки. Блоки розділені вулицями радіального напрямку. Для досягнення композиційної єдності й динаміки сприйняття використано різні за висотою блоки, які збільшуються до 13-ти поверхів у центрі.

Будинок державної промисловості є одним із найкращих зразків світової архітектури XX століття. Динамічний силует, стрункі залізобетонні рами легких мостів-переходів, технічна точність ліній, блискучі скляні вікна – усе це створило художній образ, що став візитівкою Харкова як першої столиці України.

Харківський Свято-Благовіщенський кафедральний собор – найдавніший храм міста. Його збудовано 1655 року майже одночасно з заснуванням Харкова. За роки свого існування Благовіщенський собор зазнав цілий ряд неприємностей: 1974 року грозивий вітер зірвав чавунний хрест із дзвіниці, і той упав у річку Лопань. У липні 1996 року новий сталевий хрест був погнутий

сильним вітром. У червні 1997 року відновлений хрест було знищено пожежею, що виникла у верхній частині підкупольного приміщення при проведенні зварювальних робіт. Після ремонту купола висота дзвіниці збільшилася. У 2007–2008 роках навколо храму встановлена нова огорожа, яка підкреслила його монументальність.

Сьогодні разом з Успенським собором і Покровським монастирем Благовіщенський собор утворює головну духовну й архітектурну доміанту міста та входить до трійки соборів, що складають сімку чудес Харкова.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Які архітектурні стилі наявні в будівлях Харкова?
2. Що відомо про найдавнішу кам'яну будівлю міста?
3. Який будинок вважають однією з кращих споруд XVIII століття?
4. Чим цікава архітектура вулиці Дарвіна?
5. У чому полягає унікальність композиції будівлі Будинку державної промисловості (Держпром)?
6. Що відомо про найдавніший храм міста?

Завдання 5. Продовжить речення, використовуючи дієприкметники зведений, виконаний, побудований.

1. Найдавнішою кам'яною будівлею міста є Покровський собор ...
2. Будинок державної промисловості ...
3. Для досягнення композиційної єдності й динаміки сприйняття блоки Держпрому ...
4. Будинок губернатора на вулиці Університетській ...
5. Академіком архітектури Олексієм Бекетовим для своєї сім'ї ...
6. Харківський Свято-Благовіщенський кафедральний собор ...

2.2 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА (ЯВИЩА, ПОНЯТТЯ)

Таблиця 1 – Лексико-граматичні конструкції теми

<i>що (Н.в.) – це що (Н.в.)</i>	Метали – гарні провідники електричного струму. – <i>Що таке метали?</i>
<i>що (Н.в.) є чим (О.в.)</i> <i>чим (О.в.) є що Н.в.)</i>	Метали є гарними провідниками електричного струму. – <i>Чим є метали?</i> Гарними провідниками електричного струму є метали. – <i>Що є гарним провідником електричного струму?</i>
<i>що (Н.в.) складає що (З.в.)</i> <i>що (З.в.) складає що (Н.в.)</i>	Закони руху, сформульовані Ньютоном, складають основу класичної механіки. – <i>Основу чого складають закони руху, сформульовані Ньютоном?</i> Основу класичної механіки складають закони руху, сформульовані Ньютоном. – <i>Що (Н.в.) складає основу класичної механіки?</i> Конструкція використовується зі словами: <i>основа, база, суть, основний зміст, фундамент.</i>
<i>що (Н.в.) служить чим (О.в.) чим (О.в.) служить що (Н.в.)</i>	Досвід служить основним методом дослідження у фізиці. – <i>Чим служить досвід?</i> Основним методом дослідження у фізиці служить досвід. – <i>Що служить основним методом дослідження у фізиці?</i> Конструкція вживається для характеристики призначення предмета, містить слова: <i>приклад, підтвердження, доказ, аргумент</i> та ін.
<i>що (Н.в.) полягає в чому (М.в.)</i>	Суть другого закону механіки полягає в тому, що прискорення рухомого тіла залежить від його маси і від сили, що діє на тіло. – <i>У чому полягає суть другого закону механіки ?</i> Конструкція вживається при характеристиці суті процесу, явища і часто містять слова: <i>суть, теорія, процес</i> та ін.

Завдання 1. Трансформуйте фрази, використовуючи дієслово *бути*.

Зразок: Озон – ізоотоп кисню. – Озон є ізоотопом кисню.

1. Алгоритм – це набір правил для розв’язання того чи іншого завдання.
2. Геодезія – наука, яка вивчає фігуру та гравітаційне поле Землі, а також методи і засоби геометричних вимірювань земної поверхні з метою з метою зображення її на планах і картах для вирішення завдань народного господарства і оборони країни.
3. Ампер – одиниця сили струму.
4. Вода і спирт – безбарвні рідини.

Завдання 2. Поставте запитання до виділених слів.

1. **Трасекторія** є лінією, яку описує матеріальна точка, що рухається в просторі.
2. **Кисень** є активним хімічним елементом.
3. Алюміній є гарним **провідником електричного струму**.
4. **Маніпулятор** - це керований пристрій (машина), оснащений робочим органом для виконання рухових функцій, аналогічних до функцій руки людини, під час переміщення об'єктів у просторі.
5. **Швидке і послідовне виконання операцій** складає суть роботи обчислювальних машин.
6. **Квантова механіка** - фундаментальна фізична теорія, що в описі мікроскопічних об'єктів розширює, уточнює і поєднує результати класичної механіки.
7. Координати – **фізичні величини, які визначають положення точки на площині або у просторі відносно вихідних ліній та поверхонь**.
8. **Масштаб** – це відношення довжини відрізка на плані або карті до відповідної горизонтальної відстані на місцевості.

Завдання 3. Вставте потрібні дієслова: *називатися, бути*.

1. Озонатором ... прилад для отримання озону.
2. Озон ... ізотопом кисню.
3. Кисень і озон ... сильними окиснювачами.
4. Хімічний елемент з атомною вагою 16... киснем.
5. Кисень ... безбарвним газом, без смаку і запаху.

Завдання 4. Відповідайте на запитання, використовуючи інформацію завдань 1–3.

1. Що є алгоритмом?
2. Як називається пристрій обчислювальної машини, який запам'ятовує команди і дані?
3. Чим є кисень?
4. Як називається прилад для отримання озону?
5. Що таке озон?
6. Що називається киснем?

Робота з текстом

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Авторитарний – заснований на беззастережному підпорядкуванні владі, авторитетові; який прагне незаперечно утвердити свій авторитет, владний.

Атрибу́т – 1) суттєва, невід'ємна властивість предмета або явища; 2) ознака або предмет, які становлять характерну прикмету кого-, чого-небудь.

Бла́го – 1) добро, щастя; 2) достаток, вигода, дар природи і т. ін.; усе те, чого потребує людина в житті.

Зрі́лий – 1) який досяг повного розвитку; 2) (у переносному значенні) який має великий досвід, досяг високої майстерності, цілком сформований; глибоко продуманий, створений, здійснений на підставі значного досвіду, майстерності і т. ін.

Індиві́д (індиві́дуум) – кожний самотійно існуючий живий організм; окрема людина, особистість.

Мотив – 1) підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку; причина; 2) (муз.) найменша ритмічна одиниця мелодії, що складається з двох-трьох звуків, об'єднаних логічним наголосом; 3) тема або ідея твору мистецтва; 4) зразок, характерна особливість (малюнка, зображення тощо).

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Детермінований, родина, ставлення, межа, ...
2. Конкретний, складний, старий, поганий, активний, хворий, низький, зовнішній, майбутній, матеріальний.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Суспільна поведінка людей, зокрема й така її форма, як вибір майбутньої професії, – складне соціальне явище, детерміноване певними факторами. У системі таких факторів при визначальному значенні загальних соціально-економічних умов життя людей, в організації поведінки індивіда важливе місце посідають його уявлення про суспільну оцінку професії, її престиж. Ціннісні уявлення про професію є формою вияву ціннісних орієнтирів особистості, тому можуть бути розглянуті як регулятори поведінки індивіда. Значення цих цінностей дає змогу передбачити вибір професії й особливості виконання людиною її професійної діяльності.

Мотиви, пов'язані з трудовою діяльністю людини, поділяються на три групи: мотиви трудової діяльності, мотиви вибору професії й мотиви вибору місця роботи. Конкретна діяльність визначається врешті-решт визначається всіма цими мотивами (мотиви трудової діяльності спричиняють до формування мотивів вибору професії, а останні – мотиви вибору місця роботи).

Мотиви трудової діяльності – це спонукальні причини, які примушують людину працювати.

Перша група причин – спонукання суспільного спрямування. Це й усвідомлення необхідності бути корисними суспільству, це й бажання допомагати іншим людям (що може виявлятися у навчанні дітей, у лікуванні хворих, у захисті своєї вітчизни тощо), це й суспільна установка на необхідність трудової діяльності («хто не працює – той не їсть»).

Друга група – здобуття певних матеріальних благ для себе та родини: заробляння грошей для задоволення матеріальних і духовних потреб.

Третя група – задоволення потреби самоактуалізації, самовираження, самореалізації: людина не може бути бездіяльною за своєю природою, а

природа її така, що вона – не лише споживач, але й творець. У процесі творення вона отримує задоволення від творчості, виправдовує сенс свого існування. До цієї групи належить і мотив, пов'язаний із задоволенням потреби в суспільному визнанні, у повазі з боку інших.

На професійне самовизначення впливають такі фактори: соціальне й матеріальне становище сім'ї, рівень освіти батьків, випадкові фактори захоплень.

Раннє професійне самовизначення обумовлене неблагополучними сімейними умовами, низькою успішністю в школі, з недостатнім усвідомленням вибору спеціальності. Останнє відбувається тоді, коли молода людина звертає увагу тільки на зміст і зовнішній престиж професії, не беручи до уваги інших факторів. Наприклад, під час вибору професії геолога, крім її романтичності, не враховуються інші аспекти – труднощі експедицій, їх частота й віддаленість від дому й близьких. Що молодша за віком людина, котра обирає професію, то більш вірогідно, що цей вибір не самотійний, а зроблений за підказкою.

Недостатньо усвідомленим вибір є й тоді, коли професії поділяються тільки на «добрі» (де все добре) і «погані» (де все погано), тобто змістовний аналіз професії не проводиться. Затягування, відкладання самовизначеності пов'язане з відсутністю сталих інтересів або незрілістю особистості.

Як уже зазначалось, на вибір професії впливає сім'я. Члени сім'ї, як правило, зацікавлені в професійному визначенні дітей. Це виявляється в обговоренні зовнішніх атрибутів певної професії, у відвідуванні робочого місця батьків.

На професійне становлення людини також впливає сам характер дитячо-батьківських відносин. Авторитарні батьки можуть не звертати уваги на інтереси дитини. Вони самі визначають, що дитині, на їх погляд, потрібно, які вміння полегшать їй життя. Іноді батьки обирають для дитини ту спеціальність, яку вони самі хотіли б одержати, але через якісь обставини не одержали. Авторитарні батьки можуть і применшувати здібності підлітка, встановлюючи межу його прагненням. У таких ситуаціях одні діти можуть активно висловити свій протест, інші мовчки приймають вибір батьків.

Однак тільки соціально зріла особистість може зробити свій вибір усвідомлено. Соціальну зрілість пов'язують із засвоєнням людиною системи цінностей, норм, настанов.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що дає змогу передбачити вибір професії й особливості виконання людиною її професійної діяльності?
2. Що таке «мотиви трудової діяльності»?
3. На які групи поділяються мотиви трудової діяльності?
4. Які фактори впливають на професійне самовизначення?
5. Чим обумовлене раннє професійне самовизначення?

6. Як сім'я впливає на вибір професії?
7. Як впливає на професійне становлення людини характер дитячо-батьківських відносин?

Завдання 5. *Замініть лексико-граматичні конструкції речень на конструкції для характеристики предмета, явища: що називається чим, що є чим, що виявляється як.*

1. Суспільна поведінка людей, зокрема й така її форма, як вибір майбутньої професії, – складне соціальне явище.
2. Ціннісні уявлення про професію – форма вияву ціннісних орієнтацій особистості.
3. Мотиви трудової діяльності – це причини, що примушують людину працювати.
4. Людина – не лише споживач, але й творець.

2.3 КЛАСИФІКАЦІЯ ПРЕДМЕТІВ

Таблиця 1 – Конструкції класифікації

<i>що (Н.в.) поділяється на що (З.в.)</i>	Механіка поділяється на статику, кінематику, динаміку. – <i>На що поділяється механіка?</i> Механіка поділяється на статику, кінематику, динаміку. – <i>Що поділяється на статику, кінематику, динаміку?</i>
<i>що (З.в.) поділяють (можна поділити) на що (З.в.)</i>	Механіку поділяють (можна поділити) на статику, кінематику, динаміку. – <i>Що поділяють (можна поділити) на статику, кінематику, динаміку?</i>
<i>залежно від чого (Р.в.) що (З.в.) поділяють на що (З.в.)</i>	Залежно від чого: залежно від властивостей, від складу, від будови, від структури, від форми, від зовнішнього вигляду, від належності до чого-небудь і т. ін. Залежно від властивостей і складу всі речовини поділяють на прості та складні. – <i>Залежно від чого всі речовини поділяють на прості та складні?</i>
<i>за чим (О.в.) що (З.в.) поділяють на що (З.в.)</i>	За чим: за властивостями, за складом, за будовою, за структурою, за формою, за зовнішнім виглядом, за наявністю, за належністю до чого-небудь і т.ін. За властивостями і складом усі речовини поділяють на прості та складні. – <i>За чим всі речовини поділяють на прості та складні?</i>

Таблиця 2 – Конструкції належності предмета до класу

<i>що (Н.в.) належить до чого (Р.в.) що (Н.в.) відносять до чого (Р.в.)</i>	Електрон належить до елементарних частинок. – <i>До чого належить електрон?</i> Електрон відносять до елементарних частинок. – <i>До чого відносять електрон?</i>
<i>що (В.п.) можна віднести до чого (Р.в.)</i>	Електрон можна віднести до елементарних частинок. – <i>Що можна віднести до елементарних частинок?</i>

Завдання 1. Складіть речення, використовуючи різні конструкції класифікації.

а) конструкції класифікації.

Зразок: Мови програмування: мови високого рівня, машинно-залежні мови.

Мови програмування поділяються (можна поділити) на мови високого рівня і машинно-залежні мови.

1. Прості речовини в неорганічній хімії: метали, неметали.
2. Фізика: класична фізика, квантова фізика.
3. Механічний рух: рівномірний, нерівномірний.

б) конструкції належності, віднесення предмета до класу.

Зразок:

Фтор, бром, хлор і йод (галогени).

Фтор, бром, хлор і йод належать до галогенів.

Фтор, бром, хлор і йод відносять до галогенів.

1. Граніт, діорит, сієніт, габро, діабаз, андезит, базальт (вивержені гірські породи).

2. Механічні, електромеханічні, електромагнітні та інші коливання (коливальні рухи).

Завдання 2. *Складіть два варіанти речень, вказавши на ознаку, за якою проводять класифікацію.*

Зразок: Усі стани речовин поділяють на три агрегатні стани (основні фізичні властивості речовини).

За основними фізичними властивостями всі стани речовин поділяють на три агрегатні стани.

Залежно від основних фізичних властивостей усі стани речовин поділяють на три агрегатні стани.

1. Елементи поділяються на метали та неметали (фізичні та хімічні властивості).

2. Гірські породи поділяють на дві групи (походження).

Завдання 3. *Вставте потрібне дієслово.*

1. Обчислювальні машини ... на аналогові і цифрові.

2. Фізику ... на окремі частини.

3. Оксиди ... на закиси та окиси.

Завдання 4. *Замість крапок вставте необхідні дієслова і слова зі значенням класифікації. На основі отриманого тексту складіть схему класифікації.*

Слова для довідок: ділити, належить, включати, розділяти, виділятися, залежно від.

Класифікація будівельних матеріалів

Будівельні матеріали ... на природні і штучні. До першої групи ...: лісові (круглий ліс, пиломатеріали); кам'яні щільні і пухкі гірські породи (природний камінь, гравій, пісок, глина) та ін. Друга група - штучних матеріалів - ...: в'язучі речовини (цемент, вапно); штучні камені (цегла, блоки); бетони, розчини; металеві, тепло- та гідроізоляційні матеріали; керамічні плитки; синтетичні фарби, лаки та інші матеріали, виробництво яких пов'язане з хімічною обробкою.

Будівельні матеріали класифікують ... від призначення і сфери застосування, наприклад, покрівельні - руберойд, азбестоцемент та ін.; стінові - цегла, блоки; оздоблювальні - розчини, фарби, лаки; облицювальні, гідроізоляційні та ін., а також за технологічною ознакою їх виготовлення, наприклад, керамічні, синтетичні та ін. ... особливу групу - теплоізоляційні будівельні матеріали - їх виготовляють із різної сировини, застосовують у різних конструкціях, але об'єднуються вони за загальною властивістю - малою об'ємною масою і низькою теплопровідністю.

***Завдання 5.** Замість крапок вставте необхідні дієслова і слова зі значенням класифікації. На основі отриманого тексту складіть схему класифікації.*

Слова для довідок: класифікувати, ділити, розділяти, належати.

Класифікація бетонів

Бетон, як і інші будівельні матеріали, можна ... за кількома ознаками: за об'ємною вагою, видом в'язучої речовини, за призначенням і т.п. Основною вважається класифікація за об'ємною вагою. За об'ємною вагою бетони ... на звичайні, легкі і теплоізоляційні.

За призначенням бетони ... на шість видів: бетон звичайний, призначений для несучих конструкцій і споруд; гідротехнічний бетон, що використовується для будівництва гребель, шлюзів, облицювання каналів; бетон для санітарно-технічних споруд (труби, колодязі та ін.); бетон для будівель і легких покриттів; бетон для дорожніх покриттів і фундаментів. До шостого виду ... бетон спеціального призначення, що має особливі властивості (кислототривкий, жаростійкий).

Різні властивості бетону обумовлюють його застосування в будівництві різних споруд.

Завдання 6. Прочитайте текст. На основі отриманого тексту складіть схему класифікації.

Класифікація будівель і споруд

За призначенням будівлі і споруди підрозділяють на дві великі групи: виробничі та невиробничі. Невиробничі це – цивільні будівлі і споруди, які включають житлові і громадські, а виробничі – промислові і сільськогосподарські. Є також інші, наприклад, будівлі для різних видів транспорту, гідротехнічні, військові тощо. До цивільних відносять будівлі і споруди, призначені для обслуговування побутових (житлові будівлі) і різних суспільних потреб людей – культурних, видовищних, адміністративних, спортивних і багатьох інших (громадські будівлі і споруди).

На відміну від цивільних, виробничі будівлі і споруди призначені для виробництва промислової або сільськогосподарської продукції. До промислових, наприклад, відносять ті будівлі і споруди, в яких або за допомогою яких випускають готову промислову продукцію чи напівфабрикати.

Класифікація будівель і споруд необхідна для організації і розвитку типового проектування, спеціалізації проектних інститутів, здійснення виробництва будівельних конструкцій і зведення будівель і споруд відповідно встановленим типам. Це сприяє підвищенню економічної ефективності будівельної справи в цілому в усіх її складових і на різних етапах існування (проектування, виробництва, зведення, реконструкції тощо).

Капітальність будівель – комплексна характеристика, що містить показники їхньої довговічності, вогнестійкості та рівня вимог, тобто це – сукупність основних властивостей, притаманних будівлям в цілому, що відбиває їхню національно-господарську і містобудівну значимість. Її визначають перш за все видом будівельних матеріалів основних конструкцій і їх властивостями.

За видом матеріалу стін будівлі, в основному, такі: кам'яні (з природних чи штучних каменів), металеві, дерев'яні. Взагалі застосовують багато видів будівельних матеріалів для різних елементів будівель: ґрунтові (у різних сумішах), метали (сталь, алюміній і ін.), пластмаси (частіше, як утеплювачі); використовують також будівельні конструкції, виготовлені комбінуванням різних матеріалів, наприклад, цегли, бетону і залізобетону, сталі і деревини, алюмінію і пластмаси.

За рівнем національно-господарської і містобудівної значимості встановлено чотири (I–IV) класи капітальності будівель:

I клас – великі громадські будівлі (музеї, театри і ін.); урядові заклади; житлові будинки висотою більш 9 поверхів; великі електростанції і ін.;

II клас – громадські будівлі масового будівництва в містах – школи, лікарні, дитячі установи, адміністративні будівлі, підприємства торгівлі і харчування; житлові будинки висотою 6–9 поверхів, великі виробничі будівлі і споруди;

III клас – житлові будівлі не більш 5 поверхів; громадські будівлі і споруди невеликої місткості в сільських населених пунктах;

IV клас – малоповерхові будинки; тимчасові громадські будівлі; виробничі будівлі і споруди, розраховані на можливість експлуатації протягом короткого часу.

За капітальністю клас будівель і споруд забезпечують застосуванням будівельних конструкцій, що є відповідними ступеню вогнестійкості і ступеню довговічності. Житлові будинки I класу капітальності проектує не нижче I ступеня вогнестійкості з конструкціями не нижче I ступеня довговічності; II класу – не нижче II ступеня; III класу – не нижче III за вогнестійкістю і II за довговічністю; у будівлях IV класу ступінь вогнестійкості не нормують, а довговічність має бути не нижче III. Будівлі I класу можуть бути будь-якої поверховості; II класу – не вище 9 поверхів; III – не вище 5 поверхів; IV – не вище 2.

Робота з текстом

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Дезінформація – введення в оману внаслідок надання неправильної інформації.

Достовірний – який не викликає сумніву, цілком правильний, точний.

Концепція – система доказів певного положення, система поглядів на певне явище.

Маніпуляція – 1) виконувана руками складна дія, що зазвичай потребує вправності, уміння тощо; 2) те саме, що махінація; шахрайство.

Неупереджений – який не має оманливої, негативної, заздалегідь сформованої думки, упередження проти кого-, чого-небудь.

Подрібниця – окремий факт; деталь якої-небудь справи, явища.

Завдання 2. Замініть виділені слова синонімами (1) й антонімами (2).

1. *Ключова роль, прекрасні можливості, хороші новини, приватне життя.*

2. *Більшість людей, вплинути практично, висвітлювати події об'єктивно, погані новини, багато свободи, приватне життя, важлива перевага.*

Завдання 3. Прочитайте текст.

Ми живемо в такий час, коли ключову роль у формуванні та створенні культурних концепцій відіграють засоби масової інформації (далі – ЗМІ). Сьогодні ЗМІ є одним із головних джерел інформації для більшості людей і, як наслідок, основним інструментом управління громадською думкою. Вони здатні впливати фактично на всі сфери нашого життя: роботу, відпочинок, політику, культуру, історію тощо. Зазвичай засоби масової інформації використовують для дезінформації та маніпуляції людьми, до того ж зовсім не обов'язково спотворювати факти, досить лише подати їх у потрібному вигляді.

Відомі випадки, коли через неправдиву інформацію в ЗМІ розорялися банки, компанії, підприємства. Саме тому дуже важливо, щоб цим інструментом розпоряджались сумлінні люди, що прагнуть надавати точну та неупереджену інформацію, на підставі якої кожен зміг би зробити свої власні висновки.

Газети, радіо й особливо телебачення повідомляють нам про те, що відбувається у світі, і надають чудові можливості для навчання й розваг. Вони також впливають на те, яким ми бачимо світ, і формують наші погляди.

Звісно, не всі газети й телевізійні програми висвітлюють події об'єктивно, але серйозні журналісти й тележурналісти намагаються бути неупередженими й надавати нам достовірну інформацію.

Сьогодні світ дійсно сповнений драматичних подій і більшість новин є поганими. Однак люди не цікавляться звичайними подіями, тому так багато програм і статей про стихійні лиха, авіакатастрофи, війни, убивства й пограбування. Хороші новини, як правило, не створюють заголовків, а погані – так.

Деякі люди вважають, що журналістам дається забагато свободи. Вони часто втручаються в приватне життя, переслідують відомих людей і друкують сенсаційні розповіді про них, які є помилковими або не зовсім правдивими.

Основним джерелом інформації для мільйонів людей є телебачення. Людям подобаються телевізійні новини, оскільки вони можуть побачити все на власні очі. І це важлива перевага. Бачачи – віриш. Крім того, для політиків набагато складніше брехати перед камерами, ніж на сторінках газет.

Газети не реагують на події так швидко, як телебачення, але вони зазвичай надають нам додаткові подробиці, коментарі й довідкову інформацію.

Останнім часом ще одним важливим джерелом інформації став Інтернет. Його головна перевага в тому, що новини на екрані з'являються, як тільки вони відбуваються в реальному житті, і Вам не доведеться чекати на час новин по телебаченню.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Яку роль у формуванні й створенні культурних концепцій сьогодні відіграють засоби масової інформації?
2. З якою метою використовуються засоби масової інформації?
3. Як газети, радіо й телебачення впливають на те, яким ми бачимо світ, і формують наші погляди?
4. Що є основним джерелом інформації для мільйонів людей і чому?
5. Що останнім часом стало ще одним важливим джерелом інформації і в чому його головна перевага?

2.4 СКЛАД І КІЛЬКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА

Таблиця 1 – Визначення складу від цілого до частини

Лексико-граматичні конструкції	Приклад
<i>що (Н.в.) складається з чого (Р.в.)</i> (обов'язково перераховуються всі компоненти)	ЕОМ складається з процесора, пам'яті і пристроїв введення-виведення. – <i>Що складається з процесора, пам'яті і пристроїв введення-виведення?</i> ЕОМ складається з процесора, пам'яті і пристроїв введення-виведення . – <i>З чого складається ЕОМ?</i>
<i>що (Н.в.) має у своєму складі що (З.в.)</i>	ЕОМ має у своєму складі процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення. – <i>Що (Н.в.) має у своєму складі процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення?</i> ЕОМ має у своєму складі процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення . – <i>Що (З.в.) має у своєму складі ЕОМ?</i>
<i>що (Н.в.) містить у собі що (З.в.)</i>	Системний блок містить у собі системну плату, блок живлення, плати розширення. – <i>Що (Н.в.) містить у собі системну плату, блок живлення, плати розширення?</i> Системний блок містить у собі системну плату, блок живлення, плати розширення . – <i>Що (З.в.) містить у собі системний блок?</i>

Завдання 1. Вставте потрібні слова в речення.

1. Електрони ... атомів і відриваються від них за певних умов.
2. Електрони ... складовою частиною атомів.
3. Але атоми не можуть ... з одних електронів.
4. Оскільки атоми електронейтральні, крім електронів, в атомі має ... стільки ж одиниць позитивного заряду, скільки ... у ньому електронів.
5. Відкриття радіоактивності довело, що у складі атома ... не тільки негативно, але й позитивно заряджені частинки.
6. Кожен атом ... у своєму складі ядро, що несе позитивний заряд.

Таблиця 2 – Визначення складу від частини до цілого

Лексико-граматичні конструкції	Приклад
<p><i>що (Н.в.) входить до складу чого (Р.в.)</i></p> <p><i>до складу чого (Р.в.) входить що (Н.в.)</i></p>	<p>Зверніть увагу на запитання! Процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення входять до складу ЕОМ. – <i>До складу чого входять процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення?</i> До складу ЕОМ входять процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення. – <i>Що входить до складу ЕОМ?</i></p>
<p><i>що (Н.в.) є у складі чого (Р.в.)</i></p> <p><i>у складі чого (Р.в.) є що (Н.в.)</i></p>	<p>Зверніть увагу на запитання! Процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення є у складі ЕОМ. – <i>Що є у складі ЕОМ?</i> У складі ЕОМ є процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення. – <i>У складі чого є процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення?</i></p>
<p><i>у(в) чому (М.в.) міститься що (Н.в.)</i></p> <p><i>що (Н.в.) міститься в чому (М.в.)</i></p>	<p>Процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення містяться в ЕОМ. – <i>У чому містяться процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення?</i> В ЕОМ містяться процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення. – <i>Що міститься в ЕОМ?</i></p>
<p><i>що (Н.в.) є складовою частиною чого (Р.в.) складовою частиною чого (Р.в.) є що (Н.в.)</i></p>	<p>Зверніть увагу на запитання! Процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення є складовими частинами ЕОМ. – <i>Чим є процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення?</i> Складовими частинами ЕОМ є процесор, пам'ять і пристрої введення-виведення. – <i>Що є складовими частинами ЕОМ?</i></p>

Завдання 2. Напишіть можливі синонімічні конструкції.

1. Умовно дорога складається з двох частин: підготовленого земляного полотна і так званого дорожнього одягу.

2. Бетон - це композиційний будівельний матеріал, що складається з суміші однорідно розподілених частинок цементу, заповнювачів, добавок (хімічних і мінеральних) та води.

3. Атомне ядро складається з нуклонів (позитивно заряджених протонів) та нейтральних нейтронів, близьких за масою та іншими властивостями частинок, які взаємодіють між собою через сильну взаємодію..

4. До складу міського транспорту входять: метрополітен, трамваї, тролейбуси, автомобілі, автобуси, таксі, канатні дороги (перевозять вантажі та пасажирів у межах міста).

Завдання 3. Складіть речення із слів, використовуючи різні конструкції.

Зразок: Процесор: арифметико-логічний пристрій, пристрій управління.

Процесор складається з арифметико-логічного пристрою і пристрою управління.

До складу процесора входять арифметико-логічний пристрій і пристрій управління.

1. Сучасні обчислювальні системи: ядро, периферійні пристрої.
2. Сірка: камінь вугілля і нафта, усіх рослинні і тваринні організми.

Таблиця 2 – Кількісна характеристика предмета

Лексико-граматичні конструкції	Приклад
<i>що (Н.в.) дорівнює чому (Д.в.)</i>	Сума чисел дорівнює 20 . – Чому дорівнює сума чисел? Радіус круга дорівнює 15 м . – Чому дорівнює радіус круга? Добуток чисел 2 і 5 дорівнює 10 . – Чому дорівнює добуток чисел...? Кути дорівнюють 90° . – Чому дорівнюють кути?
<i>що (Н.в.) має які розміри (вага, висота, довжина, площа та інші параметри, які можна виміряти) що (розмір чого) становить скільки + одиниця виміру</i>	Тіло має масу 50 кг . – Яку масу має тіло? Діаметр Землі становить 12 750 кілометрів . – Скільки кілометрів становить діаметр Землі? { Який діаметр Землі?} Конструкції використовуються для вираження точної кількості.
<i>що (Н.в.) (частина) становить скільки чого (Р.в.) (ціле) що (Н.в.) (ціле) на скільки складається з чого (Р.в.) (частина) у чому (М.в.) (= у складі чого (Р.в.)) (ціле) на частку чого(Р.в.) припадає скільки (частина)</i>	Азот становить 78% земної атмосфери . – Скільки % земної атмосфери становить азот? 78% земної атмосфери становить азот . – Що становить 78% земної атмосфери? Земна атмосфера на 78% складається з азоту. – На скільки % земна атмосфера складається з азоту? У земній атмосфері (= у складі земної атмосфери) на частку азоту припадає 78% . – Скільки % у земній атмосфері припадає на частку азоту?

Продовження таблиці 2

Лексико-граматичні конструкції	Приклад
<i>у чому (М.в.) міститься скільки чого (Р.в.)</i>	У земній атмосфері міститься 78% азоту. – <i>Скільки (відсотків) азоту міститься в земній атмосфері?</i> Конструкція використовується для вираження кількості шляхом зіставлення частини і цілого або двох предметів.
<i>що (розмір чого) досягає чого (скільки)</i> <i>що (розмір чого) перевищує що (З.в.)</i>	Швидкодія середніх ЕОМ досягає 10 млн оп/с. – <i>Що досягає (доходить до) 10 млн. оп/с?</i> Конструкція використовується для вираження приблизної кількісної характеристики; при вказівці на межі розмірів. Місткість пам'яті сучасних ЕОМ досягає декількох десятків і сотень мегабайт. – <i>Яких розмірів (чого) досягає ємність пам'яті сучасних ЕОМ?</i>

Завдання 4. Складіть речення, використовуючи конструкції кількісної характеристики.

Зразок: Земна кора: кисень, 47%.

Кисень становить 47% земної кори.

Земна кора на 47% складається з кисню.

У земній корі на частку кисню припадає 47% .

1. Заряд усіх елементарних частинок за абсолютною величиною: 1,602–10¹⁹ кулона.
2. Сума зарядів у будь-якому об'ємі тіла: 0.
3. Швидкодія середніх ЕОМ: близько 10 млн.
4. Живий організм: 80% води.

Завдання 5. Поставте запитання до виділених слів.

1. Швидкодія мікро-ЕОМ досягає **близько 1 млн оп/с**.
2. Сила, що діє на тіло, дорівнює **1 Н**.
3. Місткість **оперативної** пам'яті досягає **кількох сотень мегабайт**.
4. Маса електрона становить **1/1840 маси атома водню**.
5. У земній атмосфері на частку **кисню** припадає **21%**.

Завдання 6. Прочитайте текст, запишіть інформацію у вигляді схеми.

А́том (від дав.-гр. $\alpha\tau\omicron\mu\omicron\varsigma$ — «неподільний», або буквально «тіло, яке не можна розсікти навпіл») — з хімічної точки зору найменша, електронейтральна, хімічно неподільна частинка речовини. Фізична модель атома, у свою чергу, докладніше розкриває подробиці його будови. Відповідно до неї, атом складається з щільного ядра з позитивно заряджених протонів та електрично нейтральних нейтронів. Ядро оточене набагато більшою за розміром оболонкою з негативно заряджених електронів. Кількість протонів дорівнює кількості електронів, і тому атом є електрично нейтральним. В іншому випадку (при втраті чи набутті одного або кількох електронів) атом перетворюється на іон, що має певний позитивний чи негативний електричний заряд (у разі нестачі електронів такий іон називається катіоном, а у разі надлишку — аніоном). У свою чергу, склад ядра атома визначає собою тип атома та його ізоотопу: заряд ядра Z визначається кількістю протонів у ядрі, а його масове число A — сумарною кількістю нейтронів та протонів. Таким чином, атом — динамічна й складна система субатомних частинок, урівноважених електростатичною взаємодією, слабкою та сильною ядерними силами.

Робота з текстом

Завдання 1. Ознайомтеся зі значенням слів.

Ета́п — окремий момент, період, стадія розвитку чого-небудь, якої-небудь діяльності.

Промо́вець — той, хто виголошує промову; громадський оратор.

Споку́са — 1) те, що притягує до себе, спокушає, вабить; що-небудь дуже звабливе на вигляд; щось смачне, красиве, принадливе; 2) потяг до чого-небудь, бажання володіти чим-небудь заманливим, звабливим; велике бажання зробити що-небудь; 3) гріховне випробування, гріх.

Фі́льтрація — дія зі значенням «фільтрувати» й «фільтруватися».

Завдання 2. Доберіть до поданих слів синоніми (1) й антоніми (2).

1. Робота, процес, основний, власний, правильний.
2. Складний, міцність, короткий, рідко, мало, максимум, майбутній.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Робота студента на лекції — складний процес, який вимагає певних навчальних умінь і складається із слухання, осмислення й конспектування.

Ефективність і міцність засвоєння матеріалу лекцій здебільшого залежать від того, чи готовий студент до роботи на ній. Така підготовка складається з низки важливих пізнавально-практичних етапів: читання записів, зроблених у

процесі слухання й конспектування попередньої лекції, винесення на поля всього, що потрібно під час подальшої роботи з конспектом і підручником; технічне оформлення записів (підкреслення, виділення головного, висновків, доказів); виконання практичних завдань, запропонованих викладачем; знайомство з матеріалом майбутньої лекції за підручником і додатковою літературою.

Слухання на лекції фактично є лише першим кроком на шляху осмислення матеріалу, який складається з кількох етапів – від слухання лектора й до оцінювання сказаного. Що ж потрібно для того, щоб процес слухання став ефективним?

Кожен слухач повинен поділяти відповідальність за якість спілкування з промовцем. Лектор відповідає за ефективність виступу, а аудиторія – за ефективність слухання. Потрібно привчитися підтримувати безперервну увагу до доповідача. Головне – не відволіктися й не давати волі стороннім думкам. Для цього необхідно постійно підтримувати зусиллям волі свій настрій «на одній хвилі» з лектором.

Ефективне слухання лекції – найважливіша умова правильного складання конспекту. Треба навчитися вести короткі конспекти, у яких фіксувати найбільш важливі моменти, основні положення, що викладає лектор. Під час оформлення конспекту необхідно залишати поля, де можна записати власні думки, що виникають під час лекції, а також запитання, які можуть виникнути в процесі слухання, щоб знайти відповіді на них під час самостійного опрацювання матеріалу лекції, читання рекомендованої літератури або запитати безпосередньо у викладача після лекції.

Під час конспектуванні основну інформацію варто записувати докладно, а додаткові та допоміжні відомості, приклади – дуже коротко. Ефективним для вироблення вміння виділяти основну інформацію є відомий прийом, умовно названий прийомом фільтрації й стиснення тексту, який передбачає дві операції: розбивання тексту на частини за змістом та визначення в кожній частині тексту одного слова, короткої фрази або узагальнювального короткого формулювання, що виражає основний зміст цієї частини.

Студентам зазвичай не вдається записувати лекцію дослівно, здебільшого це перетворюється на суто механічний процес і приносить мало користі. Треба пам'ятати, що основними є ті твердження, міркування й логічні побудови, для доказу яких і проводиться лекція. Як правило, лектор диктує визначення, читає у повільному темпі ті положення лекції, які вважає особливо важливими.

Правильне ведення конспекту створює дуже сприятливі умови для запам'ятовування прослуханого, оскільки в цьому процесі беруть участь слух, зір, руки. Ця робота допомагає зосередитись. Однак вона сприяє запам'ятовуванню тільки в тому разі, якщо студент добре розуміє, про що йдеться, або докладає до цього максимум зусиль.

Необхідно зазначити, що вміле слухання лекції та її конспектування, продумана, цілеспрямована, систематична, а головне, сумлінна й глибоко

усвідомлена подальша робота над конспектом – найважливіша умова підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Завдання 4. *Дайте відповіді на запитання:*

1. У чому полягає робота студента на лекції?
2. З яких етапів складається підготовка студента до роботи на лекції?
3. Що потрібно для того, щоб процес слухання лекції став ефективним?
4. Який існує прийом фільтрації й стиснення тексту?
5. Чому правильне ведення конспекту створює сприятливі умови для запам'ятовування прослуханого?
6. Що є найважливішою умовою підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності?

Завдання 5. *Утворіть від поданих дієслів іменники зі значенням дії, процесу, явища за допомогою суфіксів -ання, -ення.*

Слухати, конспектувати, читати, оформити, виконати, спілкуватись, складати, формулювати, міркувати, мовити, викладати, вести, запам'ятовувати.

Завдання 6. *Замініть лексико-граматичні конструкції речення конструкціями для визначення суті процесу, явища: що складається з чого, що містить у собі що, що виявляється в чому.*

1. Робота студента на лекції вимагає певних навчальних умінь і складається зі слухання, осмислення й конспектування.

2. Така підготовка складається з низки важливих пізнавально-практичних етапів: читання записів, зроблених у процесі слухання й конспектування попередньої лекції, винесення на поля всього, що потрібно для подальшої роботи з конспектом і підручником, тощо.

3. Слухання на лекції фактично є лише першим кроком на шляху осмислення матеріалу, який складається з кількох етапів – від слухання лектора й до оцінювання сказаного.

2.5 ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА

Таблиця 1- Конструкції якісної характеристики

<p><i>що (Н.в.) має що (З.в.)</i></p>	<p>ЕОМ має високу швидкість виконання операцій. – <i>Що (Н.в.) має високу швидкість виконання операцій?</i> ЕОМ має високу швидкість виконання операцій. – <i>Що (З.в.) має ЕОМ?</i> Алгоритм має чотири основні властивості. – <i>Що має алгоритм?</i> Конструкція найбільш типова для мови технічних спеціальностей.</p>
<p><i>що (Н.в.) характеризується чим (О.в.)</i></p>	<p>Перш за все, алгоритм характеризується детермінованістю (тобто однозначністю отриманого результату за одних і тих самих числових даних.) – <i>Чим характеризується алгоритм?</i> Конструкція вживається, коли йдеться про головні, важливі в даному контексті властивості.</p>
<p><i>що (Н.в.) властиве (притаманне) чому (Д.в.) чому (Д.в.) властиве (притаманне) що (Н.в.)</i></p>	<p>ЕОМ властива (притаманна) висока швидкість виконання операцій. – <i>Що властиве ЕОМ?</i> ЕОМ властива (притаманна) висока швидкість виконання операцій. – <i>Чому властива (притаманна) висока швидкість виконання операцій?</i></p>
<p><i>для чого характерне що (Н.в.)</i></p>	<p>Для ЕОМ характерна висока швидкість виконання операцій. – <i>Для чого характерна висока швидкість виконання операцій?</i> Для ЕОМ характерна висока швидкість виконання операцій. – <i>Що характерне для ЕОМ?</i> Наведені конструкції можуть мати у своєму складі слова властивість, здатність, після яких вживається інфінітив (або іменник в Д.в. після слова <i>здатність</i>). Зверніть увагу на запитання! Метали мають властивість змінювати форму під дією температури. – <i>Яку властивість мають метали?</i></p>
<p><i>що (Н.в.) здатне + інфінітив</i></p>	<p>ЕОМ здатна швидко і точно виконувати необхідні операції. – <i>Що здатне швидко і точно виконувати необхідні операції?</i> ЕОМ здатна швидко і точно виконувати необхідні операції. – <i>Що здатна робити ЕОМ?</i></p>

Зверніть увагу!

1. При якісній характеристиці предметів, явищ часто використовуються іменники ж. р. із суф. **-ість**: *швидкість, точність, вартість* і т.ін.

2. Якісна характеристика може виражатися короткою формою прикметника і атрибутивними конструкціями (іменник у різних відмінках).

Приклади

Функції ЕОМ **різноманітні**. – *Які функції ЕОМ?*

ЕОМ з **високою швидкістю, гнучкістю програмного забезпечення** знаходять широке застосування в різних сферах людської діяльності. – *Які ЕОМ знаходять широке застосування в різних сферах людської діяльності?*

Завдання 1. Від поданих слів утворіть іменники ж. р. із суф. *-ість*:

Крихкий, міцний, активний, отруйний, стійкий, розчинний, твердий, водонепроникний, пружний.

Завдання 2. Поставте слова з дужок у потрібній формі.

1. Алюміній характеризується високою (пластичний).
2. Цьому матеріалу властива підвищена (твердий).
3. Для фарфору характерна висока механічна (міцний).

Завдання 3. Напишіть синонімічні конструкції.

Зразок: ЕОМ мають високу швидкість, низьку вартість, малі розміри.
Для ЕОМ характерні висока швидкість, низька вартість, малі розміри.

1. Свинець та віск мають низький поріг пружності та набагато більший поріг міцності.
2. Граніти мають високу міцність та твердість.
3. Газам властива пружність відносно деформації всебічного стискання.
4. Усі елементарні частинки характеризуються однаковим за абсолютною величиною зарядом.

Завдання 4. Прочитайте текст і підкресліть слова, що вказують на якісну характеристику предметів.

Загальні фізичні властивості металів

Металічні елементи займають в основному ліву нижню частину Періодичної системи хімічних елементів Д. І. Менделєєва. До металічних елементів належать ті елементи, в чиїх атомах на зовнішньому електронному

рівні перебуває невелике (від одного до чотирьох) число електронів, які атоми можуть легко віддавати.

Метали мають низку загальних фізичних властивостей:

- добру електропровідність;
- добру теплопровідність;
- металічний блиск;
- добру пластичність (ковкість);
- зазвичай високу твердість;
- найчастіше перебувають у твердому агрегатному стані.

Про приналежність речовини до металів не можна судити тільки за однією ознакою. Так, деякі неметали можуть проводити електричний струм (графіт), мають металічний блиск (йод), мають пластичність (пластична сірка). Таким чином, відносити ту чи іншу просту речовину до металів або неметалів можна тільки за сукупністю ознак.

Загальні фізичні властивості металів (електропровідність, теплопровідність, блиск тощо) пояснюються наявністю рухливих електронів, інакше кажучи, особливим характером металічного зв'язку. Однак різні метали все-таки мають різні фізичні властивості, такі, як температура плавлення, густина тощо. Ці властивості багато в чому залежать від кристалічних структур металів.

Завдяки металічному зв'язку окремі шари в кристалах металів можуть зміщуватися відносно один одного. Це надає металам пластичності (ковкості) – здатності змінювати свою форму без розриву хімічних зв'язків. Наприклад, найбільш ковким металом є золото – з 1 г золота можна витягнути дріт завдовжки 2,4 км і завтовшки в кількасот разів менший від товщини волосся. Водночас метал сурма дуже крихкий – його навіть можна розтирати на порошок у ступці.

Оскільки різні метали мають подібні металічні зв'язки, а в ряді випадків утворюють подібні металічні кристали, то багато з них при переході в розплавлений стан можуть зміщуватися один з одним, утворюючи сплави. Сплави мають більш різноманітні властивості порівняно з металами, тому в промисловості рідко використовують чисті метали. У більшості випадків для виготовлення деталей різних машин та приладів застосовують сплави. Так, мідь, олово й цинк – це м'які метали, тимчасом як сплав на їхній основі – бронза – дуже твердий, тому бронзу люди здавна використовували для виготовлення зброї, плугів та інших виробів, де потрібна підвищена твердість. Сплав олова зі свинцем (третник) застосовують при паянні, тому що він має порівняно низьку температуру плавлення. Найпоширенішими зі сплавів є чавун і сталь – сплав заліза з вуглецем та іншими неметалами.

Робота з текстом

Текст 1

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Заздалегідь – за якийсь час до чого-небудь; наперед.

Звичка – 1) певний спосіб дії, життя, манера поведінки або висловлювання, схильність до чогось, що стало звичним, постійним для кого-небудь; властивість вдачі, характеру; 2) уміння, навички, набуті тренуванням, тривалим досвідом.

Прийде́шній – який настане, здійсниться, відбудеться в майбутньому.

Розва́га – 1) те, що розвеселяє, розважає людину; заходи з метою розвеселити, розважити людей; місце, де людина може повеселитися, розважитися; 2) те, що заспокоює, втішає кого-небудь у горі, нещасті й т. ін.; утіха.

Завдання 2. *Уставте замість крапок слова на основі множинного вибору.*

1. Основна умова ... (правильної, цікавої, високої) працездатності людини – дотримання розпорядку дня.
2. Режим дня студента умовно можна ... (зробити, розподілити, отримати) на три складники – навчання, харчування й сон.
3. Ті, хто дотримуються всіх цих правил, уникають багатьох ... (труднощів, питань, незручностей).

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Основна умова високої працездатності людини – дотримання розпорядку дня. Режим дня студента базується на правильному розподілі часу. Заняття у виші проходять не так, як у школі. Більше часу тут займає самостійна підготовка. Це додаткове навантаження, що негативно позначається на всьому організмі.

Вироблення звички суворо дотримуватися розпорядку дня в подальшому забезпечить отримання більш престижної роботи, тому що роботодавці прагнуть наймати дисциплінованих співробітників.

Режим дня студента умовно можна розподілити на три складники: навчання, харчування й сон, – а також включити до нього ранкову гімнастику, прогулянки на свіжому повітрі. Режим навчання планується заздалегідь, від студента вимагається зовсім небагато – суворо дотримуватися всіх вимог: регулярно відвідувати лекції, брати участь у навчальному процесі, а на перервах можна прогулятися вулицею. Харчуватися бажано в один і той же час і не забувати, що їжа повинна бути корисною й поживною. Гамбургери з газованою водою – це не вихід, можна зашкодити шлунку. Щодо сну, тут все

просто. Лягати спати необхідно в один і той же час і спати не менше восьми годин. Не рекомендується спати вдень, це призводить до розвитку безсоння.

При складанні розпорядку дня не треба розписувати кожну хвилину, достатньо дотримуватись основних моментів:

1. *Ранкова зарядка.* Декілька фізичних вправ упродовж 10–15 хвилин дозволять увесь день тримати себе у формі. Комплекс цих вправ потрібно змінювати кожен місяць, тоді вони не набридатимуть. Займатися зарядкою варто не тільки хлопцям, а й дівчатам. До того ж це потрібно робити кожного дня, завжди знайдеться кілька хвилин для простих вправ.

2. *Планування на наступний день.* Потрібно визначити, що зробити впродовж дня і яких результатів варто досягти – це налаштує Вас на потрібну хвилю й день буде більш цікавим й насиченим.

3. *Харчування.* Це один із найважливіших пунктів у розпорядку дня. Сніданок, обід і вечеря – мінімум три прийоми їжі. Своєчасне харчування підтримує організм у робочому стані і є ключовим для гарного самопочуття.

4. *Вечірній час.* Увечері треба підбити підсумки за минулий день й спланувати день наступний. Витрачені десять хвилин увечері можуть заощадити кілька годин наступного дня.

5. *Сон.* Лягати спати потрібно не пізніше 23.00. Сон відновлює фізичне й психологічне здоров'я організму. Людина, яка не висипається, погано працює.

Правильно складений режим дня студента забезпечує грамотний розподіл часу, якого буде вистачати й на навчання, і на розваги. Той, хто буде дотримуватися цих правил, уникне багатьох труднощів і отримає кілька годин вільного часу протягом дня.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чому дотримання режиму дня – основна умова високої працездатності людини?

2. На які складники можна умовно розподілити режим дня студента, і в чому вони полягають?

3. Які основні моменти треба враховувати під час складання розпорядку дня?

4. Які переваги надає студенту правильно складений режим дня?

5. Чи дотримуетесь Ви правильного розпорядку дня, і як він допомагає Вам у житті та навчанні?

Завдання 5. Уставте замість крапок модальні слова для вираження можливості/необхідності дії: можна, треба, потрібно, необхідно, варто, додавши до них необхідні дієслова (інфінітив).

Слова для вставки: робити, змінювати, досягти, розділити, прогулятися, спати, займатися, лягати.

1. Режим дня студента умовно ... на три складники: навчання,

харчування та сон.

2. На перервах ... .. вулицею.
3. ... .. в один і той же час і ... не менше восьми годин.
4. Комплекс цих вправ ... .. кожного місяця.
5. ... зарядкою ... не тільки хлопцям, а й дівчатам.
6. Це ... .. кожного дня.
7. Що ... .. упродовж дня та яких результатів ... ..?
8. Хоча це малоймовірно, але ... це ...

Текст 2

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Відволіка́тися – залишати поза увагою кого-, що-небудь.

Заглуша́ти – 1) перебивати сильнішими звуками інші звуки, шуми тощо, робити їх нечутними; притишувати, пом'якшувати звуки, робити менш чутним що-небудь; 2) зменшувати силу якогось відчуття, почуття і т. ін., намагатися позбутися його.

Позааудиторний – самостійний, позакласний, позаурочний.

Пора́да – пропозиція, указівка, як діяти за певних обставин, допомога добрим словом у скруті; порада; повчання; сприяння, допомога в якій-небудь справі; 2) спільне обговорення яких-небудь питань, обмірковування чого-небудь із кимось; нарада; 3) те, що заспокоює, сповнює радістю; утіха, відрода.

По́спіль – 1) один за одним (у часі); вря́д, підря́д; рік у рік, день у день і т. ін.; безперервно, весь час упродовж якогось періоду; 2) не минаючи жодного місця; суцільно; скрізь, по всіх місцях; цілком, повністю; 3) разом, укупі.

Завдання 2. *Замініть виділені слова синонімами (1) й антонімами (2).*

1. *Непогана ідея, якість роботи, дуже складно.*
2. *Вільний час, закінчення занять, щоб було легше, наступний предмет, багато тексту, завершити справу, повернутися пізніше.*

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Коли я вступив на перший курс університету, я сподівався, що в мене з'явиться більше вільного часу, ніж було в школі. Але я помилявся. Виявилось, що розпорядок робочого дня тут майже такий самий, а обсяг домашніх завдань і самостійної роботи ще більший. І довелося мені організовувати свій позааудиторний час так, щоб його вистачало й у кіно з друзями піти, і в футбол пограти, і «повисіти» в Інтернеті.

А почав я з того, що брався за виконання домашніх завдань одразу ж після закінчення занять в універі. І ось Вам мої вистраждані поради!

- Якщо Вам доводиться довго їхати на автобусі додому, спробуйте переглянути записану напередодні лекцію або розв'язання завдання на практичному занятті, щоб удома Вам було легше.

- Якщо Вам потрібно прочитати багато тексту, читайте в автобусі. Одягніть навушники, щоб заглушити чужі розмови, і пориньте в книгу.

- Виконуйте домашнє завдання, поки чекаєте, коли за Вами заїдуть або коли до Вас хтось прийде в гості. Використовуйте будь-який вільний час!

- Студенти часто намагаються виконувати домашні завдання одночасно з іншими справами: дивляться телевізор, слухають музику, спілкуються з кимось в Інтернеті. Вам буде набагато зручніше зайнятися цими справами пізніше.

І на «домашку» піде менше часу, якщо Ви не будете відволікатися.

- Виконувати домашню роботу одразу – непогана ідея, оскільки так можна швидше звільнитися. Але якщо Ви не будете відпочивати, якість роботи може погіршитися. Дуже складно посилено обмірковувати будь-яке питання або вирішувати проблему більше ніж 45 хвилин поспіль. Відпочиньте й поверніться до роботи з новими силами.

- Не дозволяйте, щоб перерви ставали все довшими й довшими. Повернутися до роботи після відпочинку буде складно, тому варто визначити час закінчення занять і працювати до цього моменту якомога старанніше. Перші 15 хвилин після перерви будуть найбільш ефективними, оскільки Ви будете бадьорі й готові до роботи.

- Виконайте всі завдання з одного предмета й лише потім переходьте до наступного. Такий підхід є найефективнішим. Почергове виконання завдань дасть Вам змогу зберегти увагу й сконцентрованість. Пам'ятайте про всі завдання, але виконуйте їх одне за одним.

- Якщо якесь завдання виявиться дуже складним і потребуватиме багато часу, можете дещо відволіктися. Тільки не забудьте повернутися до нього пізніше.

- Якщо до спортивної передачі або фільму залишився час, зробіть певну частину завдання. Цінуєте час і не витрачайте його на очікування.

Сподіваюся, мої поради допоможуть Вам швидше виконувати домашні завдання, ефективно і з користю проводити вільний час.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Як автор тексту вирішив організовувати свій позааудиторний час після вступу на перший курс університету?

2. Коли він пропонує розпочинати виконання домашніх завдань?

3. Чи припускає автор можливість виконувати домашні завдання одночасно з іншими справами?

4. Як довго, на думку автора, має тривати обмірковування питань і вирішення окремих проблем?

5. Як автор пропонує економити час у ході виконання домашніх завдань?

2.6 ПОРІВНЯННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ (ОЗНАК) ПРЕДМЕТІВ

Таблиця 1 – Тотожність ознак

<i>що (Н.в.) і що (Н.в.) мають рівні (однакові) параметри (властивості)</i>	Трикутники ABC і DEG мають рівні площі. – <i>Які площі мають трикутники ABC і DEG?</i> Трикутники ABC і DEG мають рівні площі. – <i>Що має рівні площі? (Які трикутники мають рівні площі?)</i>
<i>що (Н.в.) має такі самі параметри (ті самі параметри), що і (= як і)</i>	Трикутник ABC має таку саму площу, як і трикутник DEG . – <i>Яку площу має трикутник ABC?</i> Трикутник ABC має таку саму площу, як і трикутник DEG. – <i>Що має таку саму площу, як і трикутник DEG? (Який трикутник має таку саму площу, як і трикутник DEG?)</i>
<i>у чого (Р.в.) і чого (Р.в.) рівні (однакові, одні й ті самі) властивості</i>	У трикутника ABC і трикутника DEG рівні площі. – <i>Які площі у трикутника ABC і трикутника DEG?</i> У трикутника ABC і трикутника DEG рівні площі. – <i>У чого і чого рівні площі? (У яких трикутників рівні площі?)</i>
<i>у чого (Р.в.) такі самі (ті самі) властивості, як і ...</i>	У трикутника ABC така сама площа, як і в трикутника DEG . – <i>Яка площа у трикутника ABC?</i> У трикутника ABC така сама площа, як і в трикутника DEG. – <i>У чого така сама площа, як і в трикутника DEG? (У якого трикутника така сама площа, як і в трикутника DEG?)</i>
<i>рівний (рівна, рівне, рівні) однаковий (однакова, однакове, однакові)</i>	Трикутники ABC і DEG рівні за площею. – <i>Які трикутники ABC і DEG за площею?</i> Площі трикутників ABC і DEG рівні . – <i>Які площі трикутників ABC і DEG?</i>
<i>тотожний (тотожна, тотожне, тотожні) та ін.</i>	Функції медіани і висоти в рівнобедреного трикутника тотожні . – <i>Які функції медіани і висоти в рівнобедреного трикутника?</i>

Таблиця 2 – Подібність ознак

<p><i>що (Н.в.) і що (Н.в.)</i> <i>схожі один на одного (між собою)</i> <i>схожі один з одним (між собою)</i> <i>близькі один до одного (між собою)</i> <i>подібні один до одного</i></p> <p><i>за чим (О.в.)</i></p>			<p>ЕОМ першого і другого покоління схожі один на одного за структурою. – <i>За чим схожі ЕОМ першого і другого покоління?</i></p> <p>ЕОМ першого і другого покоління схожі один на одного за структурою. – <i>Що схоже один на одного за структурою?</i></p>
<i>що (Н.в.)</i>	<p><i>схоже</i></p> <p><i>близьке</i></p> <p><i>подібне</i></p> <p><i>схоже за чим</i></p>	<p><i>на що (З.в.)</i></p> <p><i>до чого (Р.в.)</i></p> <p><i>до чого (Р.в.) з чим (О.в.)</i></p> <p><i>(О.в.)</i></p>	<p>ЕОМ другого покоління схожа на ЕОМ першого покоління за структурою. – <i>Що схоже на ЕОМ першого покоління за структурою?</i></p> <p>ЕОМ другого покоління схожа на ЕОМ першого покоління за структурою. – <i>На що схожа ЕОМ другого покоління за структурою?</i></p> <p>ЕОМ другого покоління схожа на ЕОМ першого покоління за структурою. – <i>За чим ЕОМ другого покоління схожа на ЕОМ першого покоління?</i></p>
<p><i>що (Н.в.)</i></p> <p><i>що (Н.в.)</i></p> <p><i>що (Н.в.)</i></p> <p><i>що (Н.в.)</i></p>	<p><i>має схожість -</i></p> <p><i>схоже</i></p> <p><i>нагадує</i></p> <p><i>наближається</i></p>	<p><i>з чим (О.в.)</i> <i>за чим (О.в.)</i> <i>на що (З.в.)</i> <i>за чим (О.в.)</i> <i>що (З.в.)</i> <i>за чим (О.в.)</i></p> <p><i>до чого (Р.в.) за чим (О.в.)</i></p>	<p>Мікрокалькулятор має схожість з ЕОМ за принципом дії і внутрішньою будовою. – <i>За чим (якою ознакою) мікрокалькулятор має схожість з ЕОМ?</i></p> <p>За принципом дії і внутрішньою будовою мікрокалькулятор має схожість з ЕОМ. – <i>З чим має схожість мікрокалькулятор за принципом дії і внутрішньою будовою?</i></p> <p>За принципом дії і внутрішньою будовою з ЕОМ має схожість мікрокалькулятор. – <i>Що має схожість з ЕОМ за принципом дії і внутрішньою будовою?</i></p>

Завдання 1. Запишіть синонімічні конструкції тотожності.

1. Рівнобедрений трикутник має тотожні за величиною кути при основі.
2. Ромб має ту саму властивість, що й квадрат: його сторони рівні між

собою.

3. У рівностороннього трикутника бісектриса, медіана і висота виконують однакові функції.

4. Рідини, як і гази, набувають форму посудини, у якій знаходяться.

Завдання 2. Запишіть речення, вставляючи у потрібній формі слова із довідки.

Слова для довідок: схожий, нагадує.

1. Хлор...бромом за хімічними властивостями.

2. Храм в антах ... мегафон за своєю архітектурою.

3. Метали ... з їх сплавами за малим питомим опором.

Завдання 3. Поставте запитання до виділених слів.

1. У ромба, як і у квадрата, усі сторони **рівні**.

2. ЕОМ одного покоління виконуються **на одній і тій самій** елементній базі.

3. Бісектриса, медіана і висота **в рівностороннього** трикутника виконують **тотожні** функції.

4. Великі ЕОМ, подібно до **середніх** ЕОМ, належать до універсальних ЕОМ.

5. Машини третього і четвертого покоління аналогічні **за структурою**.

Завдання 4. Запишіть речення, використовуючи синонімічні конструкції.

1. У центрі композиції - 16-метрова бронзова колона, що нагадує стовбур пальмового дерева.

2. Це монументальна статуя дуже віддалено, лише загальними обрисами, нагадує людську фігуру.

3. Простиль та амфіпростиль різняться між собою портиками.

4. Тверді та рідкі діелектрики різняться за формою електродів.

Робота з текстом

Текст 1

Завдання 1. Прочитайте й запишіть слова та словосполучення. З'ясуйте їхнє значення.

Інформаційно-комунікаційні технології, телекомунікації, наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління, лікарська залежність, обжерливість, середовище.

Завдання 2. До поданих віддієслівних іменників доберіть відповідні дієслова, визначте їхні види.

Зразок: бачення – бачити (недок. вид).

Поширення, розширення, використання, виявлення, обговорення, визначення, перетворення, дослідження, проведення.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Динамічне використання нових засобів телекомунікації, зокрема Інтернету, приваблює людей незалежно від віку, освіти, соціального статусу. Водночас неконтрольоване використання інтернет-мережі загрожує гармонійному розвитку особистості, її психічному здоров'ю.

Користування Інтернетом має два наслідки – позитивний і негативний. Крім вагомих переваг, воно спричиняє й певні незручності. Для деякого Інтернет став ще одним видом залежності, що за силою дії й поширеності не поступається алкоголю чи нікотину. Сьогодні медики обговорюють питання щодо доповнення розділу Міжнародної класифікації хвороб, до якого вже входять наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління, залежність від ліків, обжерливість, хворобою під назвою «віртуальна наркоманія».

Інтернет-залежність виявляється в тому, що люди настільки надають перевагу життю в Інтернеті, що відмовляються від «реального» життя, перебуваючи до 18 годин на день у віртуальному світі.

Останнім часом ця проблема хвилює представників багатьох професій. Про інтернет-залежність говорять психологи, обурені педагоги й батьки, забуті чоловіки й дружини, пишуть учені й засоби масової інформації. Інтернет-залежність визначається психологами як нав'язливе бажання увійти в Мережу і якомога довше там залишатись.

Цю проблему детально досліджувала доктор Кімберлі Янг – професор психології Піттсбурзького університету, автор книги «Спіймані в Мережу». Доктор Янг назвала інтернет-залежність інтернет-адикцією й виокремила п'ять її основних типів:

- 1) кіберсексуальна залежність (потяг до відвідування порносайтів);
- 2) пристрасть до віртуальних знайомств;
- 3) пристрасть до онлайн-ових азартних ігор;
- 4) нескінченний серфінг сайтами й пошук інформації;
- 5) пристрасть до комп'ютерних ігор.

Мережа пропонує унікальне середовище, що не має аналогів у реальному світі. Простота доступу до будь-якої інформації й простота пошуку приваблює студентів і учених, поліцейських і звичайних громадян. Однак це стало одним із видів хворобливої залежності від Інтернету. Доктор Янг виокремлює дві групи інтернет-залежних людей – це «схиблені» на спілкуванні й «помішані» на інформації. Можливість поспілкуватися з людьми, які перебувають за сотні кілометрів, – ще одна унікальна можливість, надана мережею. Однак, якщо коло спілкування складають лише віртуальні друзі, над цим варто замислитись. Постійне використання Інтернету протягом робочого дня спочатку на перервах,

а потім і замість роботи, проведення в Інтернеті всього вільного часу – етапи розвитку залежності. Сумним підсумком є абсолютна неможливість перебувати поза онлайном. Отже, вимкніть комп'ютер і підіть усією родиною на пікнік, до музею, відкрийте для себе нові туристичні маршрути. Це стане найкращою профілактикою інтернет-залежності.

Завдання 4. *Дайте відповіді на запитання:*

1. У чому виявляється інтернет-залежність людини?
2. Назвіть позитивні й негативні наслідки використання Інтернету?
3. Як визначають інтернет-залежність психологи?
4. Хто досліджував проблему залежності й назвав її інтернет-адикцією?
5. Про які типи залежності йде мова в тексті?
6. Які групи інтернет-залежних виокремила доктор Янг?

Текст 2

Завдання 1. *Ознайомтеся зі значенням слів.*

Захо́плення – 1) велика зацікавленість, потяг до чого-небудь; 2) радісно-піднесений стан задоволення, замилювання й т. ін. ким-, чим-небудь.

Ка́рета – закритий з усіх боків чотириколісний кінний повз на ресорах.

Олов'я́ний – зроблений з олова – м'якого, легкого металу сріблясто-білого кольору, який використовують для паяння, лудіння, виготовлення сплавів і т. ін.

Плі́снява (плі́сень) – бархатистий пухнастий наліт мікроскопічних грибків на гниючих предметах.

Порце́ляна – 1) керамічна маса білого кольору, що використовується для виготовлення тонкого посуду, декоративних виробів, ізоляційних матеріалів і т. ін.; фарфор; 2) посуд або декоративні вироби з такої маси.

Хві́ртка – невеликі входні двері в тину або у воротах.

Завдання 2. *Замініть виділені слова антонімами.*

Покращити настрій, захоплення *з'являються*, *починати* гратися, вільний час, *полежити* життя, нова *хвіртка*, *важко* відчинятися, *продавати* як ліки, *багаті* люди, *колишній* володар, говорити *багато*, може *збагатити*.

Завдання 3. *Прочитайте текст.*

Ніщо не може так добре заспокоїти, покращити настрій, відновити духовні сили, як заняття улюбленою справою. Для одного – це спорт, для іншого – творчість або просто можливість помріяти.

Психологи стверджують, що захоплення з'являються ще в дитинстві, коли дитина починає гратися й усвідомлювати, що їй подобається, а що ні. У народі кажуть: «У що ти граєшся, тим ти й будеш». Тобто захоплення, що з'явилися у дитинстві, можуть стати справою всього життя, навіть – професією.

Будь-яке захоплення, улюблене заняття у вільний час – це хобі. Це слово прийшло в українську мову з англійської, воно означає «захоплення тим, що подобається робити у вільний час».

У XIX столітті жив незвичайний чоловік, якого звали Едісон. Він любив щось винаходити, щоб полегшити своє життя. Одного разу він змайстрував нову хвіртку, але вона важко відчинялася. Друзі спитали його, чому він – великий винахідник – не полагоди її. Відповідь приголомшила всіх: «Моя хвіртка – це і є великий винахід. Вона з'єднана з насосом у колодязі, і кожен, хто через неї проходить і її відчиняє, накачує мені 20 літрів води».

1928 року Олександр Флемінг – шотландський учений – експериментував із бактерією. Одного ранку він помітив, що в пробірці, де знаходилася бактерія, з'явилося щось зелене та м'яке. Флемінг уже збирався її викинути та раптом помітив, що ця зелена субстанція вбила бактерію. Це була пліснява пеніциліум. Завдяки цьому 1943 року винайшли перший у світі антибіотик пеніцилін.

1886 року аптекар з Атланти Джон Пембертон випадково винайшов напій «Кока-кола». Він зробив коричневий сироп, перемішавши листя коки та горіхи коли, назвав напій кока-кола й почав продавати його як ліки від усіх хвороб. Лише декілька людей купили ці ліки, тому Пембертон продав рецепт іншому аптекарю Асі Кандлеру, який додав у напій газованої води й став мільйонером.

Надзвичайно цікавим захопленням є колекціонування. Воно стало модним у XVIII–XIX ст. в Європі, Америці та Росії, навіть у глухій провінції. Тоді колекціонування було доступне лише багатим людям. Вони колекціонували порцеляну, посуд, статуетки, прикраси.

А ось ще цікаві приклади колекцій.

1. Імператор Наполеон пристрасно захоплювався колекціонуванням олов'яних солдатиків, опинившись у засланні на острові Святої Єлени. За допомогою олов'яних солдатиків колишній володар Європи показував вартувим помилки, яких припустилися його генерали під час війни.

2. Мешканець Чикаго Джон Ксюто колекціонує карети, їх у нього – 75.

3. Шведський пастор Енкланд зібрав колекцію гудзиків, вона налічує 1 млн 250 тис. екземплярів.

Звісно, про захоплення можна говорити багато. Та не всі, хто захоплюється спортом, стануть спортсменами; не всі, кому подобається музика, стануть музикантами. Головне – мати якесь улюблене заняття. Адже захопленням можуть стати не лише американські бойовики й нескінченні серіали, а й те, що може збагатити Вас духовно.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Що говорять психологи про дитячі захоплення?
2. Як великий винахідник Едісон використовував одне зі своїх відкриттів у побуті?
3. Завдяки чому винайшли перший у світі антибіотик пеніцилін?
4. Як аптекар Джон Пембертон випадково винайшов усесвітньо відомий напій «Кока-кола», але не став мільйонером?

5. Які цікаві приклади колекцій Вам відомі?
6. Чи завжди захоплення стають професією й у чому їх сенс?

Завдання 5. Утворіть із двох простих речень одне складне з з'ясувальною підрядною частиною, з'єднавши їх відповідним сполучником.

1. Психологи стверджують. Захоплення з'являються ще в дитинстві.
2. Одного ранку він помітив. У пробірці з'явилося щось зелене та м'яке.
3. Олександр Флемінг уже збирався її викинути та раптом помітив. Ця зелена субстанція вбила бактерію.

Завдання 6. Уставте замість крапок сполучні слова, необхідні для приєднання означальних підрядних частин складнопідрядних речень.

1. Захоплення, ... з'явилися у дитинстві, можуть стати справою всього життя.
2. Пембертон продав рецепт іншому аптекарю Асі Кандлеру, ... додав у напій газованої води й став мільйонером.
3. За допомогою олов'яних солдатиків колишній володар Європи показував вартовим помилки, ... припустилися його генерали під час війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мова для всіх : навчальний посібник з української мови для іноземних студентів підготовчого факультету. У 2-х част. / Н. С. Моргунова, О. О. Резван – Харків, ХНАДУ, 2006. – Ч 1. – 82 с.
2. Мова для всіх : навчальний посібник з української мови для іноземних студентів підготовчого факультету. У 2-х част. / Н. С. Моргунова, О. О. Резван. – Харків : ХНАДУ, 2007. – Ч. 2. – 113 с.
3. Українська мова : граматичний довідник (для іноземних учнів підготовчого відділення). – Харків: ХНАМГ, 2007. – 128 с.
4. Українська мова для іноземних студентів : навч. посібник / Н. О. Лисенко, Р. М. Кривко, Є. І. Світлична, Т. П. Цапко. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 240 с.
5. Навчальні тексти з мовної підготовки : навч. посібник / О. О. Резван, О. В. Кір'янова, О. Ю. Малюкова, О. С. Пономарьов ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва імені О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 194 с.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«МОВНА ПІДГОТОВКА (УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА)»

(для іноземних студентів I курсу денної і заочної форм навчання усіх спеціальностей)

Укладач **ПРИХОДЬКО** Альона Михайлівна

Відповідальний за випуск *О. О. Жигло*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *А. М. Приходько*

План 2019, поз. 429М.

Підп. до друку 03.07.2019. Формат 60 × 84 /16.
Друк. на ризографі. Ум. друк. арк. 3,0.
Тираж 50 пр. Зам. № .

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.